

για την

Περιβαλλοντική

Εκπαίδευση

- «Οι καταστροφές και η ανάγκη αναθεώρησης των αξιών μας»
- ΑΦΙΕΡΩΜΑ: «Η Αφήγηση στην Π.Ε»
- ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Π.Ε
- ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
- Κ.Π.Ε. ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Τ.Θ. 50957
Θεσσαλονίκη
22-GR 54014

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ - ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2007 • Τεύχος 39 • 3€

για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 39
Καλοκαίρι-Φθινόπωρο 2007
Θεσσαλονίκη
ISSN : 1108-1120
Κωδικός εντύπου: 6523

Ιδιοκτήτης: Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ: 090147670 ΔΟΥ ΙΗ' Αθηνών

Εκδότης:
Υπεύθυνος ο Πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ
Νίκος Στεφανόπουλος

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθύντρια Σύνταξης
Δέσποινα Σουβατζή
τηλ: 2310-434349
e-mail: souvatzi@eled.auth.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης
Γιώργος Περγίδης
τηλ. 2351033535
e-mail: gperdikis@kat.forthnet.gr

Ειδικοί Συντάκτες
Νίκος Βελίδης
Νίκος Βουδριολής
Ρούλα Γκόλιου
Γιάννης Λάμπρου
Σταύρος Λάσκαρης
Πόπη Παπαδοπούλου
Βέτα Τσαλίκη
Κατερίνα Τσασουσίδου
Γιάννης Φαρμάκης

Συ συνεργάτες Παραρτημάτων
Πήλιουρας Παναγιώτης (Αττικής)
Παπαϊωάννου Ιωάννα (Δυτ. Ελλάδα)
Βασιλόπουλος Γ. Γελαδός (Ιονίων Νήσων)
Παπαβλασόπουλος Χαρίλαος (Κέρκυρας)
Αντωνίου Νίκος & Καζαράιδου Αλίκη (Δυτ. Μακεδονίας)
Αθανασούλης Ιωάννης (Μαγνησίας)
Τσελεκτσίδου Παναγιώτα (Αν. Μακεδονίας)
Σφακιανάκη Μαρία (Κρήτης)
Στυλιάδης Κώστας (Κεν. Μακεδονίας)
Ορφανός Στέλιος (Δωδεκανήσων)
Ντάνης Αντώνης (Κεν.-Δυτ. Θεσσαλίας)
Μαρκατσέλης Ευάγγελος (Στερεάς & Εύβοιας)
Μπουτάκης Γιώργος (Θράκης)

Συνδρομές Ετήσιες
Μέλη ΠΕΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτερικού: 20€ Εξωτερικού: 30€
Φορείς: 50€

Αλληλογραφία
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014
Τηλ. & Φαξ 2310 23518

Δημιουργικό-Διαχωρισμό-Εκτύπωση films
Pre-Press Εκδοτική Βορείου Ελλάδος
Εκτύπωση
ΦΙΛΙΠΠΟΣ Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Της Σύνταξης: "Το 3ο Συνέδριο τελείωσε. Πάμε για το 4ο;" της Π. Παπαδοπούλου .....σελ 3

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

«Οι καταστροφές και η ανάγκη αναθεώρησης των αξιών μας» της Δ. Σουβατζή .....σελ 4

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: «Η Αφήγηση στην Π.Ε.» επιμέλεια Γ. Περγίδης

«Αφήγηση και Π.Ε.: Μια συνάντηση με εκπαιδευτικά και πολιτισμικά σημαινόμενα» του Γ. Περγίδη ...σελ 7

«Ακούγοντας ιστορίες στις πλαγίες του Ολύμπου» του Γ. Περγίδη.....σελ 8

«Η αφήγηση στη σύγχρονη εποχή: Δυνατότητες και περιορισμοί για μια «νέα» συνάντηση του σύγχρονου ανθρώπου με την προφορική τέχνη του λόγου» της Τασούλας Τσιλιμένης .....σελ 9

«Πώς μπορεί η ζωντανή αφήγηση να ξανα-μαγέψει τη φύση στην ηλεκτρονική εποχή;»
του Anthony Nanson.....σελ 12

«Λειτουργική διασύνδεση Αφήγησης και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ) στο σύγχρονο σχολείο»
της Ευαγγελίας Αγγελίδου.....σελ 14

Τι είναι ο Πανελλήνιος Όμιλος Φίλων Αφήγησης Π.Ο.Φ.Α.) .....σελ 15

«Μεθοδολογία εθνογραφικής έρευνας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση» του Νικόλαου Γράικου .....σελ 16

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.....σελ 20

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Π.Ε

«Ήλιος και Ενέργεια» του Αγ. Κορκή.....σελ 22

«Το σπίτι του μέλλοντος» της Χρ. Κατσιώρα.....σελ 25

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Μαθητικό Δημοτικό Συμβούλιο του Ι. Παπαγεωργίου.....σελ 26

Διεθνείς συνεργασίες ΚΠΕ Δραπετσώνας.....σελ 27

Το Ευρωπαϊκό Συνέδριο της Α.Λιθοξοΐδου.....σελ 28

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ (επιμέλεια Δ.Σουβατζή)

Η Π.Ε στην προσχολική Εκπαίδευση.....σελ 29

ΚΠΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ.....σελ 30

Οι φωτογραφίες του εξωφύλλου είναι της Ρ. Γκόλιου από την Κερκίνη.

Οδηγίες για κείμενα, που στέλνονται στο περιοδικό

- Τα κείμενα αποστέλλονται εκτυπωμένα και ηλεκτρονικά (σε δισκέτα ή CD-ROM ή με E-mail).
- Οι φωτογραφίες αποστέλλονται οπωσδήποτε στο πρωτότυπο και όχι μόνον ηλεκτρονικά.
- Ένα άρθρο δεν μπορεί να ξεπερνά συνολικά τις 4 σελίδες περιοδικού.
- Σημειώνεται ότι μία σελίδα περιοδικού έχει μέχρι 800 λέξεις, ενώ αν υπάρχουν σχήματα και φωτογραφίες, το κείμενο μειώνεται ανάλογα.

Το 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Πανελληνίας Ένωσης Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με θέμα «Εκπαίδευση για την Αειφορία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Κοινωνία — Οικονομία — Περιβάλλον — Πολιτισμός» επιτέλους έγινε! Μετά από δυσμενείς συγκυρίες που επέβαλαν επανειλημμένες αναβολές, πραγματοποιήθηκε τελικά το τριήμερο από την Παρασκευή 9 ως την Κυριακή 11 Νοεμβρίου του 2007, στη Φιλοσοφική Σχολή του ΕΚΠΑ, στην Πανεπιστημιούπολη του Ζωγράφου.

Ο συνολικός ποσοτικός απολογισμός του συνεδρίου είναι αρκετά σημαντικός:

- Συμμετοχή που προσέγγισε τους 500 συνέδρους — παρά την εμφανή έλλειψη υποστήριξης από το ΥΠΕΠΘ-
- 3 προσκεκλημένοι κεντρικοί ομιλητές,
- 80 προφορικές ανακοινώσεις, σε παράλληλες συνεδρίες και ταξινομημένες στις θεματικές ενότητες «Ερευνητικές εργασίες», «Εργασίες σχετικές με σχολικά προγράμματα», «Εκπαιδευτικό υλικό», «Θεματικά δίκτυα και ΚΠΕ», «Θεωρητικές εργασίες», «Διδακτικές προτάσεις» & «Συνεργασίες».
- 20 ανηρτημένες ανακοινώσεις με ποικίλη θεματολογία
- 2 στρογγυλά τραπέζια, το ένα για τις δασικές πυρκαγιές και το άλλο για την εξαγωγή των συμπερασμάτων του συνεδρίου.
- Έκθεση φωτογραφίας, ζωγραφικής και πολυμεσικές παρουσιάσεις αφιερωμένες στις καταστροφικές φωτιές του καλοκαιριού.

Και ο ποιοτικός απολογισμός του Συνεδρίου είναι σημαντικός: Οι ανακοινώσεις του συνεδρίου εκτός από ποικίλη θεματολογία, εμφανιζόταν να ακολουθούν και ποικιλία μεθοδολογιών και ερευνητικών παραδόσεων, πολλές φορές αποκλινουσών, που καταγράφονται όμως στα θετικά και εμπλουτίζουν τον χώρο Όλα όσα προαναφέρονται σκιαγραφούν μια αρκετά αντιπροσωπευτική εικόνα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στον Ελλαδικό χώρο, αλλά και στην Κύπρο, καθώς καλύπτουν και αντιπροσωπεύουν τη δραστηριότητα —ερευνητική και εκπαιδευτική— στο σύνολο των εκπαιδευτικών δομών, όλων των βαθμίδων, που δραστηριοποιούνται ποικιλοτρόπως στο πεδίο της Π.Ε. Εξ άλλου το Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. είναι το μόνο συνέδριο στον ελληνικό χώρο που είναι αποκλειστικά αφιερωμένο στην Π.Ε., διεξάγεται τακτικά και όχι ευκαιριακά και συμμετέχουν ισότιμα εκπαιδευτικοί από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Κατά συνέπεια αποτελεί το «φυσικό χώρο» συζήτησης και ανάπτυξης προβληματισμού και αναζητήσεων για τη θεωρία αλλά και την πρακτική της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Με δεδομένα τα προαναφερόμενα εκτιμάται ως αρκετά ατυχής η απουσία κάποιων από τους πανεπιστημιακούς του χώρου. Σε πιο άλλο συνέδριο το έργο τους θα επηρεάσει περισσότερο τον χώρο; Μήπως σε κάποια μεμονωμένη συνεδρία κάποιου άλλου εκπαιδευτικού συνεδρίου, όπου οι περισσότεροι δεν ενδιαφέρονται και ίσως δεν κατανοούν την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση; Σε ποιο άλλο συνέδριο είναι δυνατόν να οριοθετηθεί ο χώρος; Σε ποιο άλλο συνέδριο θα έρθουν σε επαφή και θα κατανοήσουν καλύτερα την πραγματικότητα των σχολικών προγραμμάτων αλλά και των θεσμοθετημένων δομών της Π.Ε.;

Το 3ο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ολοκληρώθηκε με σημαντική προσπάθεια κυρίως των συναδέλφων και συναδελφισών μας από την Αθήνα. Παρά τα κάποια προβλήματα (π.χ. ακατάλληλος - χαστικός χώρος σε μια μεγαλούπολη, πράγμα που δεν ευνοεί τη συνεχή παρουσία και τη συγκέντρωση των συμμετεχόντων) η Ένωσή μας συνέχισε τη συμβολή της στην προβληματική της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Η εμπειρία αυτού του συνεδρίου — θετική και αρνητική - προστιθέμενη σ' αυτή των προηγούμενων, θα αξιοποιηθεί δημιουργικά και στην πορεία μας, αλλά και στη διοργάνωση του 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Θα είμαστε εκεί!

Το 3ο Συνέδριο τελείωσε.

Πάμε για το 4 ;

Της Πηνελόπης Παπαδοπούλου

Οι “καταστροφές” και η ανάγκη αναθεώρησης των αξιών μας

*“Τα προβλήματα του σήμερα δεν είναι
δυνατόν να λυθούν με την ίδια δομή
σκέψης που τα δημιούργησε αρχικά»*

Αϊνστάϊν

Οι τραγικά καταστροφικές πυρκαϊές που βιώσαμε το καλοκαίρι στη χώρα μας, οι πλημμύρες στη Χαλκιδική, ο θάνατος της λίμνης του Λαγκαδά (Κορώνεια), μαζί με την εξαφάνιση εκατοντάδων ζωντανών οργανισμών (πανίδας και χλωρίδας) που συντελείται, είναι τα συνακόλουθα της επερχόμενης κλιματικής αλλαγής, που όπως διατυπώθηκε σε πρόσφατη διαπίστωση της Διακυβερνητικής Επιτροπής του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή (IPCC), κατά 90% οφείλεται σε ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

Η οικονομική ανάπτυξη, που έχει γίνει «το πρόταγμα» σχεδόν σε όλες τις πολιτικές επιλογές κάθε κοινωνίας και πολιτικού σχηματισμού, έχει υιοθετήσει ένα συγκεκριμένο μοντέλο, που στοχεύει κυρίως στην «οικονομική μεγέθυνση» και λιγότερο σε «ποιοτικές αλλαγές» π.χ στη γεωργία προτείνεται η εντατική γεωργία, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του εδάφους, τη μείωση των υδάτινων πόρων, την υποβάθμιση των δασών, στην ενέργεια, το ενεργειακό μοντέλο που υιοθετείται, και η αστικοποίηση του πληθυσμού που εντείνεται, σχετίζονται άμεσα με το φαινόμενο του θερμοκηπίου και την κλιματική αλλαγή.

Μπορεί βέβαια να είναι κοινότυπη η διαπίστωση, ότι οι αναπτυξιακές διαδικασίες σε παγκόσμια κλίμακα είναι αυτές που ευθύνονται για την περιβαλλοντική κρίση, αλλά το σημαντικότερο είναι, ότι η αναζήτηση της επίλυσης των προβλημάτων που έχουν προκύψει από τις επιλογές που ιστορικά έχουν υιοθετηθεί στο «σύγχρονο πολιτισμό», αναζητούνται και πάλι μέσα στο ίδιο πλαίσιο του ένοχου πια «αναπτυξιακού μοντέλου». Στη ρύπανση, αναζητούνται τρόποι αντι-ρύπανσης, στη γεωργία, τα γενετικά τροποποιημένα προϊόντα, στο θάνατο της λίμνης, τεχνικά έργα και αντί της διαχείρισης των δασών, οργανώνεται η πυρόσβεση κ.ο.κ !!

Μήπως θα πρέπει να αναρωτηθούμε, κατά πόσο ο στόχος της ανάπτυξης και της μεγέθυνσης δίνει λύσεις σε προβλήματα ή αντίστροφα τα δημιουργεί;

Επιπλέον, οι κύριαρχοι του συστήματος πίστευαν και ακόμα πιστεύουν, πως αυτοί που προωθούν τις αναπτυξιακές διαδικασίες, αρκεί να πληρώσουν για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκαλούν, κάτι που συνοψίζεται στη γνωστή καθοδηγητική αρχή «ο ρουπαϊών πληρώνει».

Όμως η καθημερινή εμπειρία, καθώς και θεωρητικές αναζητήσεις ειδικών, φαίνεται να εδραίωνουν την πεποίθη-

Δέσποινα Σουβατζή

ση της ανάγκης αναθεώρησης της παραπάνω αρχής, καθότι μόνο η ποσοτική αποτίμηση (χρηματική αξία) μιας οικολογικής ανισορροπίας ή καταστροφής, δεν μπορεί να δράσει αποτελεσματικά στη θεραπεία της, καθώς μένουν ανοικτά και αναπάντητα τα παρακάτω ερωτήματα:

- Πώς μπορούν να αποτιμηθούν ποσοτικά (χρηματική αξία) και να γίνουν «οικονομικά διαπραγματεύσιμα», αγαθά όπως: κλίμα, υγεία, ανθρώπινη ζωή, ανθρώπινα δικαιώματα, ξενιτιά, ανθρώπινες σχέσεις, πολιτιστική κληρονομιά; Π.χ. μπορούν «τα χρηματικά επιδόματα» και οι «αναπτυξιακές» υποσχέσεις για την περιοχή της Πελοποννήσου που πρόσφατα καταστράφηκε, να επαναφέρουν είτε τα δάση της — με δεδομένη την κλιματική αλλαγή— είτε την αρμονία του πατροπαράδοτου πολιτισμού της, αλλά κυρίως τις ζωές όσων χάθηκαν!!!
- Μπορεί να συνεχίσει να θεωρείται αξιόπιστη η ανάλυση στη βάση «ωφέλεια — κόστος» μιας αναπτυξιακής διαδικασίας, όταν τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων της στο περιβάλλον είναι μη αναστρέψιμα; Π.χ. το Τσέρνομπιλ ή ο θάνατος της λίμνης του Λαγκαδά κ.α;
- Η αύξηση του ΑΕΠ συνεπάγεται αυτόματα και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και κοινωνικής ευημερίας; ή γίνεται μέσω διαδικασιών που νοθεύουν την ποιότητα της ζωής μας;

Μάλιστα ο Ζολώτας (1982), πρωθυπουργός της οικουμενικής κυβέρνησης το 1989, σε μια μοναδική στο είδος της μελέτη, δείχνει για τις ΗΠΑ, πως κάθε καινούργια αύξηση του ΑΕΠ -υπολογίζοντας τις ποιοτικές επιπτώσεις- θα προκαλεί μείωση και όχι αύξηση της κοινωνικής ευημερίας και αναφέρει: «είναι καιρός η ανάπτυξη να απελευθερωθεί του οικονομικού της μανδύα, για να αποκαλύψει κάποια διαφορετική ποιότητα, μη οικονομική».(Ζολώτας, 1982).

Σήμερα γίνεται ολοένα και πιο φανερό, ότι αρχίζει να αμφισβητείται ό,τι ως τώρα θεωρούνταν δεδομένο, φυσιολογικό και αυτονόητο. Με δεδομένη την περιβαλλοντική κρίση, χρειάζεται να επαναπροσδιοριστεί η έννοια της «προόδου» ή του «καλού» και του «κακού». Με άλλα λόγια χρειάζεται η αλλαγή αξιών και στάσεων και η δημιουργία νέου «ήθους» που να επανακαθορίζει τη σχέση του Ανθρώπου με τη Φύση.

Η νέα Ηθική του περιβάλλοντος

Ενώ υπάρχουν ηθικοί κανόνες που ασχολούνται με τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, δεν υπάρχουν ηθικοί κανόνες που να ρυθμίζουν τη σχέση του ανθρώπου με τη Γη και τα άλλα όντα (Γεωργόπουλος 1996).

Η ανάδυση της ανάγκης μετασχηματισμού της κοινωνίας και του «παραδείγματος ζωής» ή life style, απαιτεί την οικοδόμηση μιας νέας ηθικής.

Στην προσπάθεια οικοδόμησης του νέου περιβαλλοντικού ήθους, τέσσερα διαφορετικά είδη συμφερόντων ί-

σως πρέπει να ληφθούν υπόψη:

1) Το ατομικό συμφέρον, 2) Το δημόσιο συμφέρον, 3) Το συμφέρον των επόμενων γενεών και 4) Το συμφέρον της Φύσης. (Γεωργόπουλος, 1996).

Η περιβαλλοντική κρίση ίσως κάνει απόλυτα πια κατανοητό το αίτημα της περιστολής των ατομικών συμφερόντων, προς όφελος του δημόσιου συμφέροντος, όπως π.χ. στη διαχείριση του πόσιμου νερού (ως δημόσιο αγαθό), ο έλεγχος της κατασπατάλησης του νερού, ως περιορισμένου πια φυσικού πόρου, ιδιαίτερα σε περιόδους ξηρασίας ή η καταπάτηση δασικών εκτάσεων (το δάσος, ως δημόσιο αγαθό), με δεδομένη την κλιματική αλλαγή κ.α.

Στις μέρες μας, όλοι σχεδόν οι διακανονισμοί των ανθρώπινων κοινωνιών αφορούν τη σύγκρουση των δύο πρώτων συμφερόντων, του ατομικού και δημόσιου. Όμως με την έξαρση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, αρχίζει σιγά-σιγά να εμφανίζεται η σύγκρουση των δύο πρώτων συμφερόντων (του ατομικού και δημόσιου), με τα δύο τελευταία (των μελλοντικών γενεών και της Φύσης).

Εφόσον το συμφέρον των επόμενων γενεών, σχετίζεται με καθοριστικό τρόπο από τις αποφάσεις και τις επιλογές των τωρινών ανθρώπων, βάζει επί τάπητος το κριτήριο της αειφορικότητας (βιωσιμότητας), της κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας. Θα μπορούσαν δηλαδή οι επόμενες γενιές να απολαύσουν τα ίδια οφέλη, από κάθε ίδια δραστηριότητα, με τις σημερινές γενιές;

“Δανειζόμαστε ένα οικολογικό κεφάλαιο από τις μελλοντικές γενιές, γνωρίζοντας πολύ καλά πως δε θα μπορούμε να τους το επιστρέψουμε ποτέ. Μάταια θα μας καταριούνται για το ότι υπήρξαμε τόσο σπάταλοι. Ποτέ δε θα μπορούσαν να ανακτήσουν ότι τους οφείλουμε. Ενεργούμε με αυτόν τον τρόπο γιατί δεν είμαστε υποχρεωμένοι να δώσουμε λογαριασμό σε κανέναν: οι μελλοντικές γενιές δεν ψηφίζουν, δεν έχουν καμιά πολιτική και οικονομική δύναμη, δεν μπορούν να ξεσηκωθούν ενάντια στις αποφάσεις μας” (WCED 1987).

Το συμφέρον της Φύσης, ίσως δεν ταυτίζεται πάντα με αυτό του Ανθρώπου. Όμως το ανθρώπινο γένος στη συντριπτική του πλειοψηφία απέδιδε πάντα εργαλειώδη αξία στη Φύση. Μεγάλο μέρος της περιβαλλοντικής κρίσης πρέπει να αποδοθεί στην κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στη φύση -«ανθρωποκεντρική αντίληψη»-σε αντίθεση με την «οικοκεντρική» παραδοχή, ότι ο άνθρωπος είναι μέρος της φύσης. Σήμερα αναδύεται μια νέα αντίληψη, που προσπαθεί να προσδώσει μια εγγενή αξία στη Φύση, δηλαδή αξία που να είναι ανεξάρτητη των συμφερόντων του Ανθρώπου, γιατί η Φύση προϋπήρχε του Ανθρώπου και θα συ-

νεχίσει να υπάρχει και μετά από αυτόν. Μέσα από αυτή την οπτική ίσως πρέπει να γίνουν απόπειρες νέων ρυθμίσεων και διακανονισμών των διαταραγμένων σχέσεων του ανθρώπου με τη φύση.

Στην αναθεώρηση του κυρίαρχου μοντέλου θεώρησης του κόσμου γίνεται πια επιτακτική η ανάγκη μιας «ολιστικής» προσέγγισης όλων των σύγχρονων προβλημάτων, έτσι που να αναγνωρίζεται βαθιά η αλληλεξάρτηση και η σχέση όλων των όψεων (οικολογικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτισμικών, πολιτικών, αισθητικών, νομικών κ.α.) των θεμάτων που ανακύπτουν.

Επιπλέον, εκτός από την έμφαση που επιβάλλεται να δοθεί στην καλλιέργεια της ανάπτυξης της προσωπικής και κοινωνικής ευθύνης, μια νέα διάσταση στην αντίληψη του πολίτη πρέπει να αναπτυχθεί, αυτή της πλανητικής ευθύνης, μέσα από τη συνειδητοποίηση της παγκόσμιας διάστασης του κάθε περιβαλλοντικού προβλήματος. Οι αποφάσεις και οι επιλογές μας δεν αφορούν μόνο εμάς προσωπικά ή την κοινωνία στην οποία ζούμε, αλλά ολόκληρο τον πλανήτη. Το κόψιμο των δένδρων στον Αμαζόνιο ή οι πυρκαϊές στη χώρα μας, συντελούν στην κλιματική αλλαγή και στη μείωση της βιοποικιλότητας σε πλανητικό επίπεδο.

Και όπως χαρακτηριστικά διακήρυξε το Σεπτέμβριο του 1988, ο τότε σοβιετικός υπουργός των εξωτερικών από το βήμα του ΟΗΕ: «σε πείσμα του διπολισμού, η

βιόσφαιρα δεν αναγνωρίζει τη διαίρεση σε μπλόκ, συμμαχίες και άλλα παρεμφερή. Όλοι οι άνθρωποι μοιράζονται το ίδιο κλιματολογικό καθεστώς».

Συμπερασματικά καταλήγουμε: για την επιβίωση μας αλλά και την συνεπιβίωση μας με τη Φύση, είναι ανάγκη μεταστροφής των ατομικών μας αξιών, του τρόπου ζωής μας και του πολιτισμικού μας σκηνικού. Από σκηνικό της διαίρεσης, της δυεκδικητικότητας, της επιθετικότητας, της ανταγωνιστικότητας και της ροπής προς την ιεραρχία, τον πλούτο και την εξουσία, σε ένα σκηνικό της σύνθεσης, της ολιστικότητας, της συνεργασίας και της αλληλεγγύης, της βαθύτερης επικοινωνίας, της ανοχής και της δικαιοσύνης.

Κοντολογίς από την οικονομικοποίηση του περιβάλλοντος, να περάσουμε στην οικολογικοποίηση της οικονομίας και της κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

- Γεωργόπουλος Αλέξανδρος (1996), «ΓΗ ένας μικρός και εύθραυστος πλανήτης» Αθήνα Gutenberg
 Ζολώτας, Ξ (1982) «Οικονομική Μεγέθυνση και Φθίνουσα Κοινωνική Ευημερία» Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδας
 WCED, (1987) Our Common Future, Oxford University Press, New York

Με αφορμή ότι:

α) Μέσα στα πλαίσια της δεκαετίας της UNESCO για την εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, ορίστηκε το **2008** ως θεματικό έτος: «**Δάσος- Πράσινο Πλανήτη**» και

β) τις πρόσφατες **καταστροφικές πυρκαϊές** στη χώρα μας, το **επόμενο αφιέρωμα του περιοδικού μας, θα αφορά τα Δάση.**

Καλούμε λοιπόν τα μέλη και τους αναγνώστες του περιοδικού, να στείλουν κείμενα, άρθρα και προγράμματα Π.Ε, που αφορούν εκπαιδευτικές διαδικασίες, δράσεις και προβληματισμούς σχετικές με το θέμα "Δάσος".

Αφήγηση και ΠΕ: Μια συνάντηση με εκπαιδευτικά και πολιτισμικά σημαινόμενα

«Η Αφήγηση στην ΠΕ»

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, παράλληλα με τον κύριο σκοπό της που αφορά το σύγχρονο πρόβλημα του περιβάλλοντος, έχει αναδειχθεί, ιδιαίτερα στη χώρα μας, ως σημαντικό πεδίο εισαγωγής παιδαγωγικών καινοτομιών στο σχολείο. Είναι γνωστό για παράδειγμα ότι η μέθοδος project, αν και εμφανίστηκε στις αρχές του 20ου αι. ως κύρια παιδαγωγική πρόταση της προοδευτικής εκπαίδευσης, έγινε γνωστή πρακτικά σε πλατιά στρώματα ελλήνων εκπαιδευτικών μέσα από τα «προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης» στα τελευταία εικοσιπέντε περίπου χρόνια που υλοποιούνται στα σχολεία όλων των βαθμίδων. Αλλά εκτός από τα σχέδια εργασίας (projects), ένα πλήθος άλλων ενεργητικών και συμμετοχικών παιδαγωγικών τεχνικών όπως οι εργασίες πεδίου και τα παιχνίδια ρόλων, αλλά και σχετικά πρόσφατες τεχνικές της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών (χάρτες εννοιών) έγιναν οικείες στους εκπαιδευτικούς ή τις γνώρισαν για πρώτη φορά στην πράξη μέσα από τα προγράμματα Π.Ε.

Ο παραπάνω κανόνας, φαίνεται ότι, σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον, επαληθεύεται και στην περίπτωση της **αφήγησης**.

Η αφήγηση, με την κύρια μορφή της, δηλαδή ως προφορική διήγηση ιστοριών (storytelling) είναι μια πανάρχαια μορφή επικοινωνίας και ψυχαγωγίας και εμφανίζεται σε όλους τους πολιτισμούς. Στην εποχή μας, με την πληθώρα των μέσων επικοινωνίας και εικονιστικής πληροφόρησης δε φαίνεται να εκτιμάται ιδιαίτερα.

Εκτιμάται όμως ως μορφή τέχνης. Η λαϊκή τέχνη των παραμυθιάδων έχει αναβιώσει σήμερα και είναι συνήθη καλλιτεχνικά γεγονότα με σύγχρονους «παραμυθιάδες» που χρησιμοποιούν παλιές ή δοκιμάζουν νέες αφηγηματικές φόρμες. Τέτοιες εκδηλώσεις γίνονται πολύ πρόσφατα και στη χώρα μας.

Έχει αναβιώσει επίσης στην εκπαίδευση, τόσο ως μια νέα, ενεργητική τεχνική γενικής χρήσης, όσο και στο πλαίσιο της «διδασκτικής» διαφόρων επιστημών και μαθημάτων. Για παράδειγμα στη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών εκτιμάται ιδιαίτερα τελευταία η διήγηση επιστημονικών γεγονότων, και γενικά η προφορική παρουσίαση επιστημονικής γνώσης με τη μορφή μιας ιστορίας (narrative) καθώς έχει διαπιστωθεί ότι μπορούν να διεγείρουν το ενδιαφέρον και την περιέργεια των μαθητών για την επιστήμη, χαρακτηριστικά που εμφανίζουν μια τάση μείωσης στην εποχή μας, όπως δείχνουν σχετικές έρευνες. Ένας προνομιακός χώρος για τη χρήση της αφήγησης είναι βέβαια η προσχολική αγωγή.

Η αναβίωση της αφήγησης στην τέχνη και στην εκπαίδευση, γνωστή και με τον όρο νέο-αφήγηση, συμβαίνει τελευταία και στη χώρα μας. Σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη αυτή έχουν διαδραματίσει τα παιδαγωγικά τμήματα προσχολικής αγωγής και ιδιαίτερα αυτό του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Πανεπιστημιακοί όπως ο καθηγητής Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, η επίκουρη καθηγήτρια Τασούλα Τσιμέντη κ.α. ανέλαβαν πρωτοβουλίες όπως η διδασκαλία ειδικού μαθήματος, η έκδοση βιβλίων, η διοργάνωση συνεδρίων κλπ. Οι ίδιοι έχουν πρωτοστατήσει στην ίδρυση του Πανελληνίου Ομίλου Φίλων Αφήγησης (Π.Ο.Φ.Α.) με σκοπό την προώθηση της αφήγησης στην τέχνη και την εκπαίδευση.

Όπως έχει επισημανθεί από τους παραπάνω και άλλους ερευνητές της εκπαίδευσης, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι από τα πρώτα πεδία εκπαιδευτικής δραστηριότητας που ενσωμάτωσαν την αφήγηση ως νέα τεχνική διδασκαλίας (Τσιλιμένη 2007:29), επιβεβαιώνοντας τον κανόνα που διατυπώσαμε παραπάνω.

Το περιοδικό μας, εκτιμώντας ότι έχει ενδιαφέρον η συνάντηση του χώρου της Π.Ε. με την αναδυόμενη μορφή τέχνης και διδασκαλίας που αποτελεί η αφήγηση σήμερα και αξίζει να γίνει γνωστή σε ευρύτερο κύκλο εκπαιδευτικών, επιχειρεί μια σφαιρική παρουσίασή του θέματος στο παρόν τεύχος. Τα κείμενα που δημοσιεύονται στο αφιέρωμα αυτό, προέρχονται από σεμινάριο που πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 2007 στον Παλιό Παντελεήμονα Πιερίας, στο ΚΠΕ Ανατολικού Ολύμπου, με συνεργασία του ΚΠΕ και του Π.Ο.Φ.Α.

Βιβλιογραφία

Τσιλιμένη, Τασούλα (επιμ.) (2007) *Αφήγηση και Εκπαίδευση*, έκδοση Εργαστηρίου Λόγου και Πολιτισμού Παν/μίου Θεσσαλίας.

η αφήγηση στην ΠΕ

Ακούγοντας ιστορίες στις πλαγιές του Ολύμπου

Ένα σεμινάριο για τη χρήση της αφήγησης στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Το σεμινάριο πραγματοποιήθηκε στο ΚΠΕ Αν. Ολύμπου το διήμερο 11 και 12 Μαΐου 2007 και ήταν καρπός της συνεργασίας του ΚΠΕ με τον Π.Ο.Φ.Α. (Πανελλήνιο Όμιλο Φίλων Αφήγησης) με την υποστήριξη του Εργαστηρίου Λόγου και Πολιτισμού του Παν/μίου Θεσσαλίας (διευθύνεται από τον καθηγητή Β. Δ. Αναγνωστόπουλο).

Ο κύριος στόχος του ήταν να αναδείξει την παιδαγωγική σημασία και διάσταση της αφήγησης και ιδιαίτερα τη δυνατότητα σύνδεσής της με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Στο σεμινάριο έγιναν πέντε θεωρητικές εισηγήσεις, δύο βιωματικά εργαστήρια με έντεχνους αφηγητές, ένα «στρογγυλό τραπέζι» με τοποθετήσεις και συζήτηση και μια υπαίθρια εκδήλωση έντεχνης αφήγησης.

Το σεμινάριο απευθύνονταν σε εκπαιδευτικούς από τους νομούς εμβέλειας του ΚΠΕ Ανατολικού Ολύμπου.

Τα θέματα που αναπτύχθηκαν στις προφορικές ανακοινώσεις ήταν:

1. *Η Αφήγηση ως εργαλείο μάθησης στην Εκπαίδευση: Η περίπτωση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, από την Τασούλα Τσιλιμένη, Επίκουρο Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Γραμματέα του Π.Ο.Φ.Α.
2. *Πώς μπορεί η ζωντανή αφήγηση να «μαγέψει» και πάλι τον φυσικό κόσμο στην ηλεκτρονική εποχή; (How Can Live Storytelling Re-enchant the Natural World in an Electronic Age?)*, από τον Anthony Nanson, Λέκτορα στο αντικείμενο της δημιουργικής γραφής, στο Πανεπιστήμιο Bath Αγγλίας και μέλος μιας ομάδας έντεχνων αφηγητών (Fire Springs Storytelling Company).
3. *Διαχείριση αφηγηματικού υλικού στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Παραδείγματα οργάνωσης δραστηριοτήτων για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας*, από την Ευαγγελία Αγγελίδου, βιολόγο, Δρ. Διδακτικής Π.Ε., υπεύθυνη Π.Ε. Δ/σης Β/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Αττικής.

4. *Μεθοδολογία εθνογραφικής έρευνας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση*, από το Νίκο Γραϊκό, υπ. διδ. Φιλοσοφικής Σχολής, σχολικό σύμβουλο Α/θμιας Εκπ/σης.

5. *Παρουσίαση ηλεκτρονικού υλικού (DVD) του βιβλίου "Στο χορό των παραμυθιών", (πρακτικά του 2ου Φεστιβάλ Αφήγησης Κ. Ολύμπου) και η αξιοποίησή του στην τάξη για τη γνωριμία των μαθητών με την τέχνη της αφήγησης*, από την Ιωάννα Αντωνιάδου, νηπιαγωγό, μεταπτ. φοιτήτρια Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, αφηγήτρια.

Τα βιωματικά εργαστήρια επικεντρώνονταν στην τέχνη της αφήγησης:

Εργαστήριο Α': «*Τ' αερικό στο δένδρο*» με εμπύκωση και συντονισμό από τη Σάσα Βούλγαρη, ψυχοπαιδαγωγό και έντεχνη αφηγήτρια.

Εργαστήριο Β': *Πώς να αφηγηθείς με πάθος και αυτοπεποίθηση (How to Tell a Story with Passion and Confidence)* με συντονιστή τον Anthony Nanson. Ο συντονιστής, χρησιμοποιώντας ως «πλαίσιο» μια ιστορία, έδειξε πως μπορούν να συμμετέχουν ενεργητικά σε δραστηριότητες αφήγησης οι μαθητές, ανατρέποντας το στερεότυπο ότι η αφήγηση είναι μια παθητική διαδικασία.

Το βράδυ της πρώτης μέρας του σεμιναρίου, οι συμμετέχοντες είχαν την τύχη να ζήσουν μια πραγματικά μαγική βραδιά αφήγησης σε ένα συναρπαστικό και υποβλητικό νυκτερινό τοπίο, έξω από τα τείχη του κάστρου του Πλαταμώνα. Η Σάσα Βούλγαρη αφηγήθηκε ελληνικά λαϊκά παραμύθια και ο Anthony Nanson ιστορίες με τον Ρομπέν των Δασών και άλλους ήρωες από την βρετανική παράδοση. Το σεμινάριο ολοκληρώθηκε με μια «στρογγυλή τράπεζα» που συντόνισε ο Γιώργος Περγίδης. Έγιναν τοποθετήσεις από τους εισηγητές αλλά και εκπαιδευτικούς και συζήτηση για την αφήγηση ως τεχνική και τη σύνδεσή της με την Π.Ε.

Για το σχεδιασμό και την υλοποίηση του σεμιναρίου εργάστηκαν με ζήλο η κ. Τσιλιμένη, ο Νίκος Γραϊκός και άλλα μέλη του Π.Ο.Φ.Α., ο Υπεύθυνος του ΚΠΕ Μιχάλης Καρυδιάς και όλη η παιδαγωγική ομάδα του Κέντρου. Στην υλοποίηση συνέβαλαν και οι Υπεύθυνοι Π.Ε. του Ν. Πιερίας.

1. Στο παρόν αφιέρωμα περιλαμβάνεται άρθρο που αποτελεί μέρος της ανακοίνωσης της κ. Τσιλιμένη και επικεντρώνεται σε γενικά ζητήματα για την αφήγηση. Για το λόγο αυτό ο τίτλος διαφοροποιήθηκε από τη συγγραφέα.

Γ. Περγίδης
Υπεύθυνος Π.Ε. Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Πιερίας

η αφήγηση

στην ΠΕ

Προφορική αφήγηση ιστοριών (storytelling), είναι η ιστόρηση και μετάδοση μιας πραγματικής ή φανταστικής ιστορίας σε ένα ζωντανό κοινό (Nanson 2005: 3). Η αφήγηση, μορφή προφορικής επικοινωνίας και ψυχαγωγίας άλλων καιρών, στην εποχή της τεχνολογίας, της επιστήμης, των ηλεκτρονικών υπολογιστών και της εικονιστικής πληροφόρησης, φαντάζει για το σύγχρονο άνθρωπο σαν μια διαδικασιά, που όσο απομακρύνεται από το σήμερα τόσο περισσότερο σηματοδοτεί μια νοσταλγική ατμόσφαιρα εποχής «χαμένης ή ξεπερασμένης αθωότητας».

Είναι γεγονός ότι η ιστόρηση, με την παραδοσιακή της μορφή εκλείποντας οι συνθήκες μέσα στις οποίες γεννήθηκε και εξελίχθηκε, εγκαταλείφθηκε ως μέσο επικοινωνίας, ψυχαγωγίας και έκφρασης. Αυτό καταγράφεται ως γεγονός στο ευρύτερο παγκόσμιο γίνεσθαι όλων των προηγμένων μεταβιομηχανικών κοινωνιών.

Με την εξαφάνιση διαφόρων ειδών στον πλανήτη καταγράφηκε συγχρόνως και το τέλος του λαϊκού παραμυθιά, που γύριζε από τόπο σε τόπο και μάγευε με το λόγο και τις ιστορίες του.

Οι άνθρωποι έπαψαν να λένε και να ακούνε ιστορίες στην καθημερινότητά τους. Όμως η πράξη της αφήγησης δεν εγκαταλείφθηκε εξ ολοκλήρου. Κι αυτό χάρη στην ευαισθησία, τη σοφία κάποιων ανθρώπων, αλλά κυρίως λόγω της επιστήμης της παιδαγωγικής, της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας και της λαογραφίας, οι οποίες τόνισαν κάθε μια για λογαριασμό της, τη σπουδαιότητα των παραμυθιών, την παιδαγωγικότητα της αφήγησης. Ο Froebel διοχέτευσε το παραμύθι στο νηπιαγωγείο και ο Μπετελχάιμ επεσήμανε, με τα επιστημονικά του ευρήματα, τη συμβολική / θεραπευτική σημασία του παραμυθιού και την ανάγκη του ανθρώπου να ακούει ιστορίες¹.

Γενικότερα ο σύγχρονος άνθρωπος απολαμβάνοντας τα θετικά αλλά μετρώντας και τα αρνητικά, που του παρείχε ο νέος τρόπος ζωής, μεταξύ των οποίων η μοναξιά, η αποξένωση από τη φύση και η με τραγικές επιπτώσεις στην ποιότητα της ζωής του παρέμβαση σε αυτή, άρχισε να επανεξετάζει μεταξύ άλλων και τη στάση του απέναντι στην αφήγηση. Καθώς όλο και περισσότερο δημοσιοποιούνται απόψεις ότι τα παραμύθια και οι ιστορίες εκφράζουν την ιστορία του φυσικού, κοινωνικού και κατ' επέκταση πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Έτσι σταδιακά στο διεθνές σκηνικό, δημιουργείται μια κίνηση για την αφήγηση, η οποία συνδέεται με ποικίλα εναλλακτικά ρεύματα και εμπλουτίζεται καθώς ενσωματώνει νέες θεωρήσεις. Στην Αγγλία π.χ. η κίνηση για την αφήγηση είναι ως ένα βαθμό διαποτισμένη από το οικολογικό κίνημα και τα άλλα εναλλακτικά ρεύματα των μειονοτήτων, τα οποία εκπορεύτηκαν από τον προβληματισμό που αναπτύχθηκε στη δεκαετία του '60.

Η συσπείρωση αυτή γύρω από την αφήγηση μέσα από νέα οπτική, έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά της αφήγησης με νέες μορφές, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου.

Προκύπτει έτσι μια μεταλλαγμένη θα λέγαμε μορφή της παραδοσιακής αφήγησης η «νέο-αφήγηση», η οποία σταδιακά κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος βρίσκοντας πεδίο σε βιβλιοθήκες, σε σχολεία, σε φυλακές, σε νοσοκομεία, σε μουσεία, σε μπαρ, σε πολιτιστικούς χώρους και αλλού.

Η κίνηση για την αφήγηση, δυναμώνει διεθνώς και ολοένα και περισσότεροι εκπαιδευτικοί στον κόσμο, επιχειρούν να εντάξουν την αφήγηση στη μαθησιακή διαδικασία. Στην Αγγλία για παράδειγμα, το 1993 ιδρύεται «η κοινωνία για την αφήγηση» (the society for storytelling) που έχει ως στόχο να διαδώσει πληροφορίες που αφορούν την αφήγηση, να οργανώσει σχετικές συναντήσεις και να παράγει σχετικές δημοσιεύσεις (Ζαν 1996). Σε παγκόσμιο επίπεδο όλο και πληθαίνουν οι διοργανώσεις ψυχαγωγικών εκδηλώσεων με αφηγήσεις, καθώς και διαφόρων Φεστιβάλ. Πρωτοστατεί η Γαλλία, η Αγγλία, η Αμερική.

1. Με το τέλος του 19ου αιώνα άρχισαν οι πρώτες προσπάθειες να αναδειχθεί ο ρόλος της αφήγησης και εκπαίδευσης ατόμων που θα αναλάμβαναν το ρόλο του αφηγητή. Η τέχνη της αφήγησης διδάσκεται πια σε πανεπιστήμια καθώς και σε συνέδρια και σεμινάρια. Στη χώρα μας υπήρχε ένας πυρήνας νεοαφηγητών που προέρχονται τόσο από το χώρο του θεάτρου, όσο και της εκπαίδευσης. Για περισσότερα βλ. Άκου μια ιστορία (1996), Κουλουμπή - Παπαετροπούλου Κ. (1995), «Η αναβίωση της τέχνης του αφηγητή-παραμυθιά στην εποχή μας» στο Λαϊκό παραμύθι και παραμυθάδες στη εποχή μας, Αθήνα: Καστανιώτης, 93.

Η αφήγηση στη σύγχρονη εποχή: Δυνατότητες και περιορισμοί για μια «νέα» συνάντηση του σύγχρονου ανθρώπου με την προφορική τέχνη του λόγου

Τασούλα Τσιλιμένη
Επίκουρος Καθηγήτρια Πανεπιστημίου
Θεσσαλίας

«Η Αφήγηση στην ΠΕ»

η αφήγηση στην ΠΕ

Στη χώρα μας το κίνημα της νεοαφήγησης, είναι στη γένεσή του, αφού κάνει την εμφάνισή του μόλις στις αρχές της δεκαετίας '90. Σήμερα στον τόπο μας εκείνοι που δηλώνουν επαγγελματίες παραμυθάδες ανέρχονται περίπου στους 12 - 15 και όλο και πιο συχνά διαβάζει κανείς στον τύπο για παραστάσεις — βραδιές αφήγησης σε διάφορους πολιτιστικούς χώρους και μουσεία.

Η νεοαφήγηση ως τεχνική και τέχνη, διαφοροποιείται από την παραδοσιακή αφήγηση, τόσο σε ό,τι αφορά τους χώρους αφήγησης, όσο και στα μέσα που χρησιμοποιούν οι αφηγητές. Οι περισσότεροι έχουν παρακολουθήσει σχετικά σεμινάρια και έχουν πάρει μαθήματα θεατρικής παιδείας. Κι αυτό είναι έκδηλο στον τρόπο αφήγησης. Αρκετοί απ' αυτούς χρησιμοποιούν μουσική συνοδεία στις αφηγήσεις τους. Οι ιστορίες που αφηγούνται αντλούνται από την λαϊκή παράδοση (ελληνική και παγκόσμια). Αρκετοί τελευταία αφηγούνται ιστορίες της μυθολογίας.

Στη χώρα μας η αφήγηση δεν εκτιμάται ακόμη. Ίσως γιατί μπορεί να χάθηκε ο παππούς παραμυθάς αλλά συνεχίζουν στην ύπαιθρο, κυρίως οι ηλικιωμένοι να αφηγούνται ακόμη. Ευτυχώς. Κι αυτό πρέπει να το αξιοποιήσουμε. . . .

Κάθε χρόνο ρωτώ τους φοιτητές που παρακολουθούν αντίστοιχο μάθημα, να μεταφέρουν τις εμπειρίες τους σχετικά με την αφήγηση. Μολονότι όλο και αυξάνεται το ποσοστό αυτών που δηλώνουν ότι η εμπειρία τους προέρχεται από αναγνώσεις βιβλίων από οικεία πρόσωπα (κυρίως γονείς), παρ' όλα αυτά οι περισσότεροι δηλώνουν ταυτόχρονα ότι έχουν αφηγηματικές εμπειρίες από τους παππούδες τους. Οι μεν γιαγιάδες θυμούνται και τους αφηγούνται το γάμο τους, τις γέννες των παιδιών τους, ήθη και έθιμα, οι παππούδες αρέσκονται να αφηγούνται ιστορίες που έζησαν στον πόλεμο ή άλλες που σχετίζονται με ιστορικά γεγονότα του τόπου τους. Αυτό σημαίνει ότι έτσι ή αλλιώς η αφήγηση στη χώ-

ρα μας δεν εξέλειπε εντελώς, όπως στις άλλες χώρες. Αυτό αναμφίβολα είναι αισιόδοξο. Δεν έχουμε χάσει χρήσιμο χρόνο, όπως οι άλλες, δε χρειάζεται να ξαναακαλύψουμε την αφήγηση.

Στο τομέα της αναγνώρισης και της διατήρησής της, πιστεύω ακράδαντα ότι σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξει ο χώρος της εκπαίδευσης. Με την επισημάνση να μην θεωρηθεί η αφήγηση ως αναβίωση, όπως άλλα ήθη και έθιμα, αλλά ως ένας ζωντανός οργανισμός, ικανός να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις μιας «νέας» συνάντησης του σύγχρονου ανθρώπου με τον προφορικό λόγο.

Είναι γεγονός ότι προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλουν και οι προτάσεις των νέων Προγραμμάτων Σπουδών που εφαρμόζονται στο χώρο της Παιδείας, καθώς αναφέρονται στη διαθεματικότητα, στη διαπολιτισμικότητα, στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην αποδοχή του άλλου και του πολιτισμού που καθένας μεταφέρει, στην παγκοσμιοποίηση κ.λ.π.

Σε συνδυασμό με τις προσπάθειες επιστημόνων, που γνωρίζουν την πολύπλευρη αξία της αφήγησης, όπως ο κ. Μερακλής και ο κ. Αναγνωστόπουλος που υπέβαλλαν στο Π.Ι., πρόταση ένταξης του παραμυθιού στο σχολείο και φυσικά εστάλη αντίστοιχη εγκύκλιος σε όλα τα σχολεία, αλλά δεν γνωρίζω εάν ενημερώθηκαν οι εκπαιδευτικοί της βάσης ή πόση σημασία δόθηκε σε αυτό το έγγραφο.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθώ στην προσφορά του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στον τομέα της αναγνώρισης και διάδοσης της αφήγησης. Ο καθηγητής Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, είναι ο πρώτος που διοργάνωσε τη δεκαετία του '90 στην Πορταριά Πηλίου, το πρώτο Συνέδριο με θέμα το λαϊκό παραμύθι. Εκτός από τις θεωρητικές ανακοινώσεις μια ενότητα ήταν αφιερωμένη στον λαϊκό αφηγητή και υπήρξαν εκεί παραμυθάδες και παραμυθούδες από τα Άγρφα που αφηγήθηκαν ιστορίες και παραμύθια. Οι περισσότεροι απ' αυτούς έχουν φύγει πια από κοντά μας. Το υλικό κα-

ταγράφηκε και υπάρχει στο Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού του Πανεπιστημίου, καθώς και ποικίλο άλλο μαγνητοφωνημένο υλικό που προέρχεται από εργασίες φοιτητριών/των στο πλαίσιο του μαθήματος² αντίστοιχης θεματικής².

Στην εκπαιδευτική διαδικασία, ο ρόλος της αφήγησης είναι διπλός, καθώς αυτή αναδεικνύεται ταυτοχρόνως: α) ως εργαλείο για τη δημιουργία κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος και β) ως μέσο για το πέραςμα κατάλληλων μηνυμάτων, αντιλήψεων, γνώσεων, αξιών, συμπεριφορών (Gersie 1992).

Οι υποστηρικτές της αφήγησης αναφέρουν ότι η αφήγηση ιστοριών ή παραμυθιών ερεθίζει τη φαντασία του ακροατή μαθητή ή ενήλικα και δημιουργεί ένα μαθησιακό περιβάλλον διασκεδαστικό, επικοινωνιακό, συλλογικό, συμβάλλει κυρίως δηλαδή στη διαμόρφωση μιας κατάλληλης συναισθηματικής ατμόσφαιρας. Αυτή η ευνοϊκή ατμόσφαιρα πρόσληψης κάνει τη γνώση πιο προσιτή και πιο απολαυστική στα παιδιά (Δαμιανού 2002, Nanson 2005). Ειδικότερα μέσω των παραμυθιών τα παιδιά ξεφεύγουν από τις λογοκρατούμενες και ορθολογικές διαδικασίες και δραπετεύουν από τον εκπαιδευτικό χρόνο. Αυτή η προσωρινή διαφυγή τους ηρεμεί και τους δίνει τη δυνατότητα να αυξήσουν τον αυτοέλεγχό τους (Αυδίκος 2002).

Μία ιστορία μπορεί να μεταδοθεί με ποικίλα αφηγηματικά μέσα, αλλά αυτό που χαρακτηρίζει την αφήγηση είναι ότι βασίζεται στο λόγο και στον αυτοσχεδιασμό. Στην προφορική παράδοση, αφηγητής και ζωντανό κοινό συνδημιουργούν τις ιστορίες καθώς αλληλεπιδρούν. το κοινό φαντάζεται και δημιουργεί εικόνες από τις λέξεις του αφηγητή και ο αφηγητής δομεί και αποδομεί τις ιστορίες του, προσθέτει και αφαιρεί στοιχεία σ' αυτές, ανάλογα με τις αντιδράσεις του κοινού και τη συνθήκη της αφήγησης γενικότερα. Η ιστορία είναι μία χρονική διαδοχή γεγονότων, που συνδέονται με κάποιες σχέσεις αιτιότητας οι οποίες

2. Προσωπικά, μαθητεύοντας κοντά στον καθηγητή Αναγνωστόπουλο και λόγω των βασικών μου σπουδών ως παιδαγωγού, αλλά και γιατί ως παιδί είχα την τύχη να έχω γιαγιά παραμυθού, συνεχίζω δίπλα του να καταβάλλω προσπάθειες για την αφήγηση. Έτσι με την εκλογή μου στο Πανεπιστήμιο ένα από τα μαθήματα που προσφέρω είναι αυτό της Αφήγησης, το οποίο είναι και κατ' επιλογή υποχρεωτικό. Στη συνέχεια και μέσα από ζυμώσεις και αναζητήσεις, ερχόμενη σε επαφή με σωματεία του εξωτερικού που ασχολούνται με την αφήγηση, αλλά και μελετώντας την αφήγηση ως εργαλείο μάθησης στην εκπαίδευση, πρότεινα και προχωρήσαμε πρώτοι ως Πανεπιστήμιο στη διοργάνωση του 1ου Φεστιβάλ Αφήγησης στον Όλυμπο, το οποίο έγινε θεσμός και πραγματοποιείται κάθε δυο χρόνια στην Καλλιπεύκη Λάρισα. Στο πλαίσιο του ίδιου ενδιαφέροντος προχωρήσαμε στη δημιουργία του Π.Ο.Φ.Α., Σωματείο με στόχο τη μελέτη και έρευνα της Αφήγησης και ό,τι την αφορά στην Ελλάδα (www.pofa.uoi.gr).

η αφήγηση στην ΠΕ

διαπλέκονται πάνω σε ένα ιστό. Υπάρχουν πολλά είδη ιστοριών όπως: θρύλοι, παραμύθια, παραβολές, μύθοι, τα οποία εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς, καθώς εγείρουν ποικίλες διαθέσεις και συναισθήματα. Το παραμύθι είναι μία διήγηση με ποιητική φαντασία, παρμένη ιδιαίτερα από τον κόσμο του μαγικού (Μερακλής 1993, Αυδίκος 1994). Στα παραμύθια που φτάνουν σε εμάς από το μακρινό παρελθόν, μπορεί κανείς να ανιχνεύσει κοινωνικές αντιλήψεις, στάσεις και συμπεριφορές, θρησκευτικές και μεταφυσικές απόψεις, αντιλήψεις και στάσεις του ανθρώπου απέναντι σε μεγάλα γεγονότα και προβλήματα (όπως θάνατος, αρρώστιες, αδυναμίες, κοινωνικές διαφορές: πλούσιοι - φτωχοί) (Δαμιανού 2002). Υπάρχουν όμως και λαϊκά παραμύθια που αναφέρονται στις σχέσεις ανθρώπου - φύσης και παρουσιάζουν μία εικόνα του κόσμου, όπου ζωντανό οργανισμό και άνθρωποι συνυπάρχουν και ζουν αρμονικά. Τέτοια παραμύθια μπορούν να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης και ανάπτυξης οικολογικού προβληματισμού, διότι μας δίνουν τη δυνατότητα να επανεξετάσουμε τους ποικίλους τρόπους, με τους οποίους ο άνθρωπος δίνει αξία ή απαξιώνει το πράσινο και το μπλε του πλανήτη μας (Gersie 1992).

Στο σημείο αυτό τίθενται σημεία προβληματισμού που αφορούν τον εκπαιδευτικό.

- α) Από που θα αντλήσουν το αφηγηματικό υλικό³;
- β) Ποιο είναι το αφηγηματικό υλικό;
- γ) Μπορεί ο εκπαιδευτικός να αφηγηθεί και με ποια μορφή;
- δ) Σε ποια γνωστική περιοχή θα εντάξει την αφήγηση;
- ε) Τι δραστηριότητες μπορεί να οργανώσει με τους μαθητές και πώς;

θα σχολιάσω στη συνέχεια με συντομία τους παραπάνω προβληματισμούς:

α) **Το αφηγηματικό υλικό μπορεί να αντληθεί⁴:** Από τη λαϊκή παράδοση, από κείμενα της μυθολογίας, αλλά και από τη σύγχρονη λογοτεχνία

β) **Ως αφηγηματικό υλικό νοούνται οι:**

- **Ιστορίες από τη μυθολογία** οι οποίες αντλούνται κυρίως από την ελληνική αλλά και τη ξένη μυθολογία.

- **Λαϊκοί μύθοι** αλλά και άλλοι, όπως του Αισώπου κ.λπ.
- **Θρύλοι** και παραδόσεις για ζώα, φυσικά φαινόμενα κ.α.
- **Αφηγηματικά Τραγούδια**
- **Αληθινές ιστορίες**, οι οποίες αντλούνται από την πρόσφατη ιστορία ή από την καθημερινή ζωή και τη σύγχρονη πραγματικότητα.
- **Ιστορίες απλών και ανώνυμων ανθρώπων της καθημερινής ζωής**. Εδώ εντάσσονται οι αφηγήσεις από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων, όπως τη βίωσαν παλαιότερα. Ιστορίες που σχετίζονται με επαγγέλματα, συνήθειες κοινωνικού περιεχομένου κ.λπ.
- **Παραδοσιακές τοπικές ιστορίες πολιτισμών ή ομάδων πληθυσμών που έζησαν ή εξακολουθούν να ζουν ακόμη σε μεγαλύτερη ισορροπία με τη φύση**. Τέτοιες ιστορίες και λαϊκά παραμύθια, συχνά αναφέρονται στην άγρια φύση, σε χαρακτηριστικά είδη χλωρίδας-πανίδας και στη σημασία που έχουν αυτά στην οικονομική και πολιτιστική ζωή των κατοίκων, περιγράφουν διατροφικές συνήθειες διαφόρων ζώων και γενικότερα υποστηρίζουν μια πιο αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου - φύσης (Σφήκας 1996, Τσιτσάς 2003).
- **Λαϊκά και μαγικά παραμύθια λαών**, όπως αυτά έχουν μεταφερθεί έως τις μέρες μας μέσα από τις επαναγραφές και μεταγραφές, που μεταφέρουν νοήματα άλλων εποχών.
- **Έντεχνα παραμύθια και μικρές ιστορίες με οικολογικό περιεχόμενο που αντλούνται από τη σύγχρονη λογοτεχνία**. Σήμερα κυκλοφορούν αρκετά σύγχρονα παραμύθια αλλά και μικρές ιστορίες οικολογικού περιεχομένου, καθώς από τη δεκαετία του '80, πολλοί συγγραφείς στρέφονται στη δημιουργία έργων με θεματικό πυρήνα ζητήματα περιβάλλοντος (Παπαδάτος 1993:103).
- γ) **Ο ρόλος του εκπαιδευτικού ως αφηγητή** και ως μοχλού επαφής της αφήγησης με τον μαθητή είναι καθοριστικής σημασίας. Απ' αυτόν εξαρτάται η επιτυχία του εγχειρήματος. Αν δηλαδή οι μαθητές αφηθούν να μαγευτούν από την ιστόρηση. Η καλή επιλογή και γνώση του υλικού, αλλά και η τεχνική της αφήγησης αποτελούν τους δυο βασικούς άξονες επιτυχίας. Φυ-

σικά ο δάσκαλος αφηγητής δεν μπορεί να έχει τα χαρακτηριστικά ούτε του λαϊκού αφηγητή, ούτε του σύγχρονου παραμυθιά.

Ο μεν πρώτος διαθέτει ένα αυθόρμητο και πηγαίο ταλέντο, κληροδότημα και μαθητεία άλλης εποχής, με λόγο ενταγμένο στην προφορικότητα, ο δεύτερος έχει σπουδάσει, έχει μελετήσει τις φόρμες και τις διαδικασίες της αφήγησης και τις εντυφεί μέσα από την εγγραμματοσύνη του.

δ) **Γνωστική περιοχή**. Η αφήγηση συνδέεται με όλα τα επιστημονικά πεδία. Η Γλώσσα, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, τα Μαθηματικά, η Κοινωνιολογία κ.ο.κ., βρίσκουν εφαρμογές στην αφήγηση.

ε) **Δραστηριότητες**. Πληθώρα δραστηριοτήτων σχετικών με την αφήγηση, μπορούν να οργανωθούν, οι οποίες εξαρτώνται από εκάστοτε παιδαγωγικούς και μαθησιακούς στόχους, γενικούς και ειδικούς, οι οποίοι τίθενται. Παράδειγμα: η πρόσκληση στο σχολείο αφηγητών (λαϊκών-σύγχρονων), η καθιέρωση ώρας ή μέρας ελεύθερης διήγησης από τα παιδιά και τον εκπαιδευτικό (όνειρα, ταινίες, περιεχόμενα βιβλίων ή περιστατικά καθημερινότητας κ.λπ.), η αναδίγηση ιστοριών, ο σχεδιασμός ροζέτ (π.χ. καταγραφή αφηγήσεων με αφορμή φωτογραφικού υλικού από παπούδες - γιαγιάδες), η καθιέρωση μαθητικού Φεστιβάλ Αφήγησης.

Η χρησιμότητα της αφήγησης απαιτεί μια άλλη αντιμετώπιση, ιδιαίτερα στην σημερινή εποχή της πολυπολιτισμικότητας και της παγκοσμιοποίησης⁵. Η ένταξη της στον ευρύτερο χώρο της εκπαίδευσης είναι επιτακτική ανάγκη καθώς προτείνει ποικίλους δρόμους και τρόπους επικοινωνίας, καλλιεργεί τη γλώσσα, βελτιώνει τον τρόπο μάθησης, προσφέρει γνώσεις ιστορικές και τοπικού πολιτισμού, ενισχύει την εθνική συνείδη-

3. Η σημασία της επιλογής του υλικού της αφήγησης είναι ουσιαστική. βλ. σχετικά Κουλουμπίη - Παπαετροπούλου Κ. (1997), «Η επιλογή του αφηγήματος μια άλλη τέχνη», στο Η τέχνη της αφήγησης, Αθήνα: Πατάκης, 117.

4. Για τα αφηγηματικά είδη βλέπε αναλυτικότερα στο Τσιλιμένη Τ. (2007) (επιμέλεια), Αφήγηση και Εκπαίδευση, Βόλος: Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
5. Βλ. Tiedt, P.L. & I.M. (2006), Πολυπολιτισμική διδασκαλία, πρόλογος Τριλιανός Α., Αθήνα: Παπαζήσης.

ση, αλλά και διευρύνει το πνεύμα της οικουμενικότητας. Γι αυτό πρέπει να επαναπροσδιοριστεί. Μέσα από την αφήγηση διαπιστώνεται η συνάντηση πολιτισμών, καθώς και η διαφορετικότητα ως σημείο γνωριμίας, σεβασμού και αποδοχής του «άλλου». Διασώζεται η πολιτιστική ταυτότητα και κουλτούρα, κατανοείται η παγκόσμια πραγματικότητα. Η επανένταξη της αφήγησης ως εναλλακτικού τρόπου κοινωνικής επαφής, μάθησης και κυρίως μέθεξης και ψυχαγωγίας, τόσο στο χώρο της εκπαίδευσης όσο και στην καθημερινότητα έχει να προσφέρει μόνο θετικά στοιχεία.

Βιβλιογραφία

Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1995), *Λαϊκό παραμύθι και παραμυθάδες*, Αθήνα: Καστανιώτης.

Αυδίκας, Ε. (1994), *Το λαϊκό παραμύθι. Θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Οδυσσεάς.

Αυδίκας, Ε. (2002), «Η αφηγηματική κοινότητα και η μαθησιακή διαδικασία», πρακτικά διημερίδας Κουβεντιάζοντας για τα παραμύθια, 31/3 - 1/4/2001, Αθήνα: Μολύβιος Νιάου.

Γραϊκός Ν. (2006), *Αφήγησης και φωτογραφίες για το περιβάλλον του τόπου μου. Οι εθνογραφικές και οι εικονιστικές μαρτυρίες στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Κονταριώτισσα: ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Δημοτικό Σχολείο Κονταριώτισσας Πιερίας.

Ζαν Ζ. (1996), *Η δύναμη των παραμυθιών*, Αθήνα: Καστανιώτης.

Gersie A. (1992), *Earthtales: Storytelling in times of change*, London: Green Print.

Μερακλής Μ. (1993), *Έντεχνος λαϊκός λόγος*, Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Nanson A. (2005), *Storytelling and Ecology: reconnecting nature and people through oral narrative*, University of Glamorgan Press.

Παπαδάτος Γ. (1993), «Η οικολογία στην παιδική λογοτεχνία», στο *Η παιδική λογοτεχνία, θεωρία και πράξη*, τ. α', επιμ. Κατσίκη - Γκίβαλου Α, Αθήνα: Καστανιώτης.

Tiedt, P.L. & I.M. (2006), *Πολυπολιτισμική διδασκαλία*, πρόλογος Τριλιανός Α., Αθήνα: Παπαζήσης.

Σφήκας Γ. (1996), *Άνθρωποι και ζώα*, Αθήνα: Πατάκης.

Τσιλιμένη Τ. (2007) (επιμέλεια), *Αφήγηση και Εκπαίδευση*, Βόλος: Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Τσιτσάς Σ. (2003), *Τ' αγριόδεντρα του βουνού και του λόγγου*, Μουζακί: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μουζακίου.

η αφήγηση στην ΠΕ

Πώς μπορεί η ζωντανή αφήγηση να ξανα-μαγέψει τη φύση στην ηλεκτρονική εποχή;¹

Του Anthony Nanson

Σημαντικό θέμα για τη διατήρηση της φύσης, στην εποχή της παγκόσμιας οικολογικής κρίσης στην οποία ζούμε, είναι οι άνθρωποι να νοιάζονται επαρκώς για τα άγρια πλάσματα και τα τοπία, ενεργώντας έτσι ώστε να συμβάλλουν στη διαίωση τους. Σε έναν κόσμο αστικοποιημένο και τεχνολογικά εξαρτημένο, οι άνθρωποι απομακρύνονται τόσο πολύ από τη φύση, ώστε είναι συναισθηματικά επιλήσμονες της συνεχούς καταστροφής της. Ο υλιστικός μοντερνισμός έχει διαλύσει την παραδοσιακή πρόσληψη της φύσης ως το «μαγεμένο» πεδίο των στοιχειωμένων, πατρογονικών και υπερφυσικών όντων. Αν και δεν είναι εφικτό ούτε επιθυμητό να επανέλθουμε στον προ-επιστημονικό τρόπο σκέψης του παρελθόντος, μια τέτοια παραδοσιακή οπτική, μπορεί να εμπνεύσει τους καλλιτέχνες και τους εκπαιδευτικούς για να συλλογιστούν πως θα μπορούσαν να ξαναδώσουν τη «χαμένη γοητεία» στην αντίληψη του κόσμου για τα άγρια πλάσματα και τοπία, ώστε να τα εκτιμήσουν με έναν τρόπο πιο ανυπόκριτο. Χρησιμοποιώντας παραδείγματα από σχετικές ιστορίες και με αναφορά σε βρετανικά και ελληνικά πλαίσια, η διάλεξη αυτή εξετάζει τέσσερα εννοιολογικά στάδια με τα οποία η προφορική αφήγηση μπορεί να συνεισφέρει σε μια τέτοια επαναπροσέγγιση της φύσης: α) Ενεργοποιώντας τη φαντασία με σκοπό τη *συναισθηματική ταύτιση (ενσυναίσθηση)* με αυτό που είναι το «άλλο» β) Καλλιεργώντας το *αίσθημα επαφής* με αυτό που γίνεται αντιληπτό με τις αισθήσεις, γ) Προσδίδοντας σημασία σε μέρη και πλάσματα που το καθένα έχει να πει τη δική του ιστορία, και δ) Επικαλούμενοι την εμπειρία της φύσης *ως ιερή*.

Επιχειρώντας μια απάντηση στις ανάγκες της σημερινής ιστορικής συγκυρίας, το «οικοβαρδικό» (ecobaradic) αυτό σχέδιο προτείνει ένα καινοτόμο ρεπερτόριο από τις πηγές της παράδοσης και της ιστορίας. Προτείνει ακόμη μια δημιουργική σύνθεση ανά-

1. Παραθέτουμε εδώ μια περίληψη και ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από την εκτενή και διανθισμένη με περίδους αφήγησης ομιλία του Anthony Nanson, διανθισμένης με περίδους αφήγησης.

η αφήγηση στην ΠΕ

μεσα στους ανταγωνιστικούς λόγους της επιστήμης και του μύθου, ανάμεσα στο αληθινό και στο φανταστικό. Η επίγνωση της θνητότητας του ανθρώπου, ενώπιον της τρομακτικής και μακροπρόθεσμης πρόκλησης της παγκόσμιας οικολογικής κρίσης, μπορεί να υπονομεύσει τη φιλοδοξία υπεράσπισης της φύσης. Μια «μυθοποιία» σαν αυτή του Τόλκιν, προσφέρει τη δυνατότητα ελπίδας εκεί όπου η απλή λογική εμφανίζεται ανίσχυρη.

(απόσπασμα από την εισήγηση)

... Όταν περιγράψω τη φύση ως «μαγεμένη», έχω στο νου μου τη χρήση του όρου «μαγεία» από τον Τζ. Ρ. Ρ. Τόλκιν, για να δηλώσει τη δημιουργία, από ένα μυθοπλάστη ενός «δευτερεύοντος κόσμου» που με ευφάνταστο τρόπο αντικατοπτρίζει αλήθειες για τον «πρωτεύοντα κόσμο» όπου κατοικούμε. Το μυθικό τοπίο δεν προσφέρεται για επιστημονική παρακολούθηση. Υφίσταται στη φαντασία. Η «αλήθεια» που μεσιτεύει δεν είναι ίδια με την επαληθεύσιμη, λογική «αλήθεια». Ωστόσο, εάν μια τέτοια μαγεία οδηγούσε στο σεβασμό για τη φύση στις παραδοσιακές κοινωνίες, δεν είναι πιθανόν ένα «ανα-μάγεμα» της φύσης να βοηθήσει να προκληθεί περισσότερος τέτοιος σεβασμός

σήμερα; Όχι για να ανακατασκευαστεί η νοοτροπία παλαιότερων κοινωνιών. Όχι για να εγκαταλειφθεί η επιστημονική κατανόηση που έχει απελευθερώσει τους ανθρώπους από άσκοπους φόβους και επιζήμια άγνοια. Όχι για να διατηρηθεί η προσκόλληση σε μη λογικά συστήματα πεποιθήσεων που θεωρούνται αναμφισβήτητη αλήθεια. Εγώ εννοώ ένα ανα-μάγεμα της φύσης μέσα στο πλαίσιο αυτού που αναγνωρίζουμε ως φανταστικό τόπο — του αφηγητή, του ακροατή, της συλλογικής φαντασίας των ανθρώπων που μοιράζονται κοινές ιστορίες και κοινή γη — αλλά και που επίσης διαμορφώνει το ποιο είμαστε και σε τι δίνουμε αξία.

Εξετάζοντας το πώς η αφήγηση μπορεί να βοηθήσει στο ανα-μάγεμα της φύσης, θα ασχοληθώ τόσο με το περιεχόμενο των ιστοριών που επιλέγουμε να διηγηθούμε, όσο και με τη διαδικασία της αφήγησης ως δραστηριότητας. Για να αποφευχθεί η εντύπωση ότι αυτό είναι ένα προχωρημένο σεμινάριο στις τεχνικές πλύσης εγκεφάλου, επιτρέψτε μου να αναγνωρίσω ότι ναι, η προώθηση του σεβασμού για τη φύση είναι εν μέρει μια πολιτική αποστολή και ναι, θα μπορούσε κανείς να προσπαθήσει να χρησιμοποιήσει την αφήγηση με έναν κυνικά χειριστικό τρόπο. Αλλά είναι και μια αποστολή σχέσης, και τα μέσα θα πρέπει να είναι

σε αρμονία με τους σκοπούς: εάν ο στόχος μας είναι να καλλιεργήσουμε μεγαλύτερο σεβασμό προς κάτι άλλο — τη μη ανθρώπινη φύση — τότε οι αφηγήσεις μας πρέπει να σεβόνται τον άλλο — τον ακροατή — ως αυτόνομο όν, του οποίου η φαντασία θα ανταποκριθεί με τρόπους που εμείς δεν μπορούμε να προσδοκούμε ότι θα ελέγξουμε. Αν η αφήγηση λαμβάνει χώρα σε εξωτερικούς χώρους, στη φύση, τότε πρέπει να σεβόμαστε και την αυτόνομη ικανότητα της φύσης να συνεισφέρει στη συνολική εμπειρία με απρόσμενους τρόπους.

Έτσι λοιπόν επιτρέψτε μου να σας πω μια ιστορία...

«Η Αφήγηση στην ΠΕ»

[Ολόκληρη η εισήγηση του Anthony Nanson θα δημοσιευτεί στα πρακτικά του σεμιναρίου για την αφήγηση σε ειδική έκδοση που θα γίνει από το ΚΠΕ Ανατολικού Ολύμπου].

Ο Anthony Nanson, έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στην δημιουργική γραφή και τις Φυσικές Επιστήμες και διδάσκει δημιουργική γραφή στο Πανεπιστήμιο Bath Spa, ενώ έχει διδάξει Αφήγηση στο Πανεπιστήμιο του Bath. Είναι ιδρυτής του κύκλου Αφήγησης του Bath και μέλος της Εταιρείας Αφήγησης Fire Springs. Εργασίες του έχουν συμπεριληφθεί σε διάφορες ανθολογίες και δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά.

η αφήγηση στην ΠΕ

«Η Αφήγηση στην ΠΕ»

Λειτουργική διασύνδεση Αφήγησης και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο σύγχρονο σχολείο

Ευαγγελία Αγγελίδου
Βιολόγος, Δρ. διδακτικής ΠΕ, Υπεύθυνη ΠΕ
Δ/σης Δ/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Αττικής

Στις μέρες μας και συγκεκριμένα στο πλαίσιο της δεκαετίας (2005-2014), η εκπαίδευση για την αειφορία καλείται να διαμορφώσει μία νέα κουλτούρα ενώ ο πολιτισμός αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα καθώς εκλαμβάνεται ως υποκείμενη διάσταση που διατρέχει και τις τρεις άλλες διαστάσεις της αειφόρου ανάπτυξης: κοινωνία-περιβάλλον-οικονομία. Η αφήγηση ως φορέας παραδοσιακής κουλτούρας, ανθεκτικών αξιών, τοπικών ιδιαιτεροτήτων και πολιτιστικής κληρονομιάς, μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση της νέας κουλτούρας, συνδέοντας την παράδοση με το παρόν και με τις τρέχουσες ανησυχίες μας για το μέλλον.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ως πρωταγωνιστής στην υπόθεση προώθησης της αειφορίας μέσα από το σύγχρονο σχολείο και ταυτόχρονα ως φορέας και προπομπός των εκπαιδευτικών καινοτομιών, μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει έναν πρωτοπόρο ρόλο στο άνοιγμα της εκπαίδευσης προς την αφήγηση, ενσωματώνοντας στο διδακτικό - παιδαγωγικό της πλαίσιο κατάλληλες αφηγηματικές και μεταφηγηματικές δραστηριότητες.

Στην εκπαιδευτική διαδικασία, ο ρόλος της αφήγησης είναι διπλός καθώς αυτή αναδεικνύεται ταυτόχρονα α) ως εργαλείο για τη δημιουργία κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος και β) ως μέσον για το πέρασμα κατάλληλων μηνυμάτων, αντιλήψεων, γνώσεων, αξιών, συμπεριφορών.

Συνδέοντας κατάλληλα την αφήγηση με την ΠΕ στη διδακτική πρακτική, θα μπορούσαμε:

- α) να συμβάλουμε στη διαμόρφωση αντιλήψεων και αξιών που υποστηρίζουν μία πιο ισορροπημένη σχέση ανθρώπου-φύσης/περιβάλλοντος
- β) να προσεγγίσουμε τη διεπιστημονικότητα η οποία είναι απαραίτητο εργαλείο για τη σταδιακή διαμόρφωση μιας σφαιρικής αντίληψης, συνδυάζοντας διαφορετικά γνωστικά πεδία με την τέχνη της αφήγησης
- γ) να συμβάλουμε στην ανάπτυξη της σύνθετης σφαιρικής μάθησης, δημιουργώντας ένα μαθησιακό περιβάλλον ταυτόχρονα λογικό και συναισθηματικό, με τη συμμετοχή και των δύο τύπων σκέψης: της ορθολογικής, η οποία είναι εμπειρική/αφηρημένη/διαχωριστική και της μυθολογικής σκέψης, η οποία είναι συμβολική/μυθική/μαγική.

Η αναγκαιότητα σύνδεσης αφήγησης και ΠΕ, αναφέρθηκε από πολύ νωρίς, τόσο στους κόλπους της κίνησης για την αφήγηση όσο και στους κόλπους της ΠΕ.

Ξεκινώντας από το πεδίο της αφήγησης, διαπιστώνουμε ότι από τα πρώτα βήματά της, η αφήγηση συνδέθηκε με περιβαλλοντικά θέματα καθώς πολλά λαϊκά παραμύθια που αναφερόταν στις σχέσεις της Γης με τους κατοίκους της, βρέθηκαν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των πρώτων αφηγητών. Ανατρέχοντας από την άλλη πλευρά στο πεδίο της ΠΕ, διαπιστώνουμε ότι ήδη από τα πρώτα και τα πλέον σημαντικά κείμενα που έχουν γραφτεί στον τομέα της ΠΕ, αυτά της διακήρυξης της Τιφλίδας (1977), δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάγκη διατήρησης της πολιτισμικής κληρονομιάς και των ιδιαιτεροτήτων των διαφόρων πολιτισμών. Για το λόγο αυτό, προτείνεται να εισαχθούν στην ΠΕ διδακτικά αντικείμενα σχετικά με την πολιτισμική κληρονομιά. Η αφήγηση, ως φορέας προφορικού πολιτισμού, τοπικών ιδιαιτεροτήτων και πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι το νήμα που μπορεί να συνδέσει τις σύγχρονες κοινωνίες μεταξύ τους και με την παράδοση. Οι ιστορίες για παράδειγμα διαφορετικών λαών, πολιτισμών και κοινωνικών ομάδων, μπορούν να διαδοθούν μέσω των αφηγήσεων και να συμβάλουν στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής προβληματικής, στη διατήρηση της διαφορετικότητας και την επίτευξη της διαπολιτισμικότητας. Η επιτυχής και αποτελεσματική ένταξη της αφήγησης στο διδακτικό πλαίσιο της ΠΕ δεν μπορεί να γίνει όμως με τυχαία ή απλή μεταφορά και συγκόλληση του αφηγηματικού υλικού, δηλαδή χωρίς όρους και κριτήρια. Για να επιτύχουμε μία λειτουργική διασύνδεση της αφήγησης με την ΠΕ, απαιτούνται λεπτοί χειρισμοί. Λέγοντας λειτουργική διασύνδεση της αφήγησης με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, εννοούμε τον κατάλληλο συνδυασμό της αφήγησης με την ΠΕ και τη δόμηση κατάλληλων συνδυαστικών δραστηριοτήτων έτσι ώστε από τη συνάντηση των δύο αυτών περιοχών να ικανοποιούνται ταυτόχρονα και όσο το δυνατόν πιο ισορροπα οι στόχοι και των δύο, δηλαδή και της ΠΕ και της αφήγησης.

Μια τέτοια διασύνδεση όμως δεν είναι εύκολη υπόθεση καθόσον μας φέρνει αντιμέτωπους κυρίως με δύο κατηγορίες προβλημάτων: προβλήματα που συνδέο-

νται α) με την καταλληλότητα του αφηγηματικού υλικού και κατ' επέκταση με την επιλογή του και β) με την επιτυχή διδακτική διαχείρισή του στο πλαίσιο της ΠΕ. Ενδεικτικά ερωτήματα — διλήμματα που αφορούν στην καταλληλότητα του αφηγηματικού υλικού και τη διδακτική του διαχείριση, είναι:

- Ποιο θεωρείται κατάλληλο αφηγηματικό υλικό και με ποια κριτήρια θα το επιλέξουμε προκειμένου να το εντάξουμε στο πλαίσιο της ΠΕ;

- Θα συμπεριλάβουμε και με ποια κριτήρια αφηγηματικό υλικό σχετικό με τα Περιβαλλοντικά Προβλήματα όταν απευθυνόμαστε σε μικρά παιδιά (πρωτοσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας);

- Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι παραδοσιακές ιστορίες και τα παραδοσιακά παραμύθια που δημιουργήθηκαν πριν την οικολογική κρίση δεν ενσωματώνουν στο περιεχόμενό τους τα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα και την περιβαλλοντική προβληματική, πώς θα καλύψουμε το κενό που δημιουργείται;

- Εάν και πώς θα μετασχηματίσουμε σύγχρονες ιστορίες που ενσωματώνουν την περιβαλλοντική προβληματική ώστε να τις φέρουμε σε αφηγηματική μορφή και στα μέτρα των μαθητών;

- Επιτρέπεται και σε ποιο βαθμό θα απλοποιήσουμε το σενάριο μιας ιστορίας χωρίς να καταστρέψουμε το αυθεντικό της ύφος και την αξία της;

- Πώς να διαφυλάξουμε το οικολογικό μήνυμα και την περιβαλλοντική προβληματική, χωρίς να καταστρέψουμε τη φόρμα της αφήγησης και χωρίς να οδηγηθούμε σε συνθετότητα και αιτιοκρατία;

- Πώς να αποφύγουμε το διδακτισμό, τη κατήχηση και τα «πρέπει»;

- Μπορούμε να βασίσουμε ένα σχέδιο εργασίας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης αποκλειστικά και μόνο σε δραστηριότητες αφήγησης;

- Πώς και ποιες συνδυαστικές δραστηριότητες θα δομήσουμε ώστε να εξυπηρετήσουμε ταυτόχρονα τους στόχους της ΠΕ και της αφήγησης;

Από τα παραπάνω ενδεικτικά ερωτήματα γίνεται αντιληπτό ότι η επιτυχής και αποτελεσματική ένταξη της αφήγησης στο διδακτικό πλαίσιο της ΠΕ, απαιτεί λεπτούς χειρισμούς και πρέπει να γίνεται με προϋποθέσεις και κριτήρια.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναγνωστόπουλος Β.Δ. (2007), Αφηγηματικά κείμενα για το σχολείο, στο συλ. «Αφήγηση και εκπαίδευση» επιμ. Τ. Τσιλιμένη, Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος.

Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1997), Αφηγηματικά κείμενα για το σχολείο, στο συλ. «Η τέχνη της αφήγησης», Πατάκης, Αθήνα.

Αυδίκος, Ε. (1994), Το λαϊκό παραμύθι. Θεωρητικές προσεγγίσεις, Οδυσσεάς, Αθήνα.

Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Η διακήρυξη της Τιφλίδας, Τεύχος 2, Έκδοση ΠΕΕΚΠΕ, Αθήνα 1999.

Gersie, A. (1992), *Earthtales: Storytelling in times of change*, London: Green Print.

Καντασούλη, Μ. (2000), *Ιδεολογικές διαστάσεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*, Δαρδανός, Αθήνα.

Μαλαφάντης Κ. (2006), *Το παραμύθι στην εκπαίδευση*, Ατραπός, Αθήνα.

Morin, E. (1999), *La tête bien faite, repenser la réforme - réformer la pensée* (Éditions du Seuil).

Nanson, A. (2005), *Storytelling and Ecology: reconnecting nature and people through oral narrative*, University of Glamorgan Press.

U.N.E.S.C.O. (b), (1977) *Conférence intergouvernementale sur l' éducation relative à l' environnement, Rapport final*, Tbilissi, 14-26 octobre 1977 (Paris, ED/MD/49).

U.N.E.S.C.O., (2006) in http://www.unesco.org/education/tlsf/theme_d/mod19/uncom19bod.htm 9/2/2006

Τι είναι ο Πανελλήνιος Όμιλος Φίλων Αφήγησης Π.Ο.Φ.Α.)

Είναι ένας μη κερδοσκοπικός όμιλος ο οποίος εστιάζει σε θέματα που αφορούν την τέχνη και την τεχνική της αφήγησης (λαϊκή και έντεχνη). Στόχοι του ομίλου είναι να διατηρήσει την αφήγηση, να αναδείξει την τέχνη και την τεχνική της αφήγησης, να καταγράψει και αναδείξει λαϊκούς και σύγχρονους αφηγητές, να ενισχύσει τη μελέτη και την έρευνα για την αφήγηση, να συσπειρώσει κάθε ενδιαφερόμενο για το παραμύθι, να προωθήσει την ένταξη της αφήγησης στην εκπαίδευση ως εργαλείο μάθησης, ψυχαγωγίας, πολιτισμού, έκφρασης και επικοινωνίας.

Οι δράσεις που επιδιώκει είναι η διοργάνωση Φεστιβάλ αφήγησης και άλλων ψυχαγωγικών εκδηλώσεων, συνεδρίων, ημερίδων, σεμιναρίων για την αφήγηση, εκδηλώσεων για την γνωριμία με αφηγητές και τη συνάντηση αφηγητών, εργασιών για την ανάπτυξη και διάδοση τεχνικών αφήγησης καθώς και η καταγραφή αφηγήσεων.

Μέχρι σήμερα ο σύλλογος συνέβαλε στη διοργάνωση των τριών φεστιβάλ αφήγησης (2003, 2005, 2007) στην Καλλιπεύκη του Κάτω Ολύμπου.

Πρόεδρος του Ομίλου είναι ο καθηγητής Β.Δ. Αναγνωστόπουλος. Για την επικοινωνία με τον όμιλο μπορεί κανείς να απευθύνεται προς:

Τασούλα Τσιλιμένη, επίκουρη καθηγήτρια Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπ/σης Παν/μιο Θεσσαλίας

Αργοναυτών & Φιλελλήνων
382 21 Βόλος

Τηλ.- FAX: 24210 74671

E-mail: rof@ece.uth.gr

Ιστοσελίδα: www.pofa.uth.gr

η αφήγηση στην ΠΕ

«Η Αφήγηση στην ΠΕ»

Μεθοδολογία εθνογραφικής έρευνας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση¹

Το ζήτημα των διεπιστημονικών προσεγγίσεων της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης έχει ήδη σημαντική «προϊστορία», σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο.

Παραδόξως όμως οι διασυνδέσεις που σχετίζονται με κάποια παραδοσιακότερα πεδία των κοινωνικών επιστημών, όπως για παράδειγμα με την αρχαιολογία, την ιστορία της τέχνης, την ανθρωπολογία, τη γλωσσολογία και τη λογοτεχνία βρίσκονται ακόμα σε πρωταρχικό μεθοδολογικό επίπεδο. Με αφορμή το πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης «Αφηγήσεις και φωτογραφίες για το περιβάλλον του τόπου μου»², που πραγματοποιήθηκε τη σχολική χρονιά 2005–'06 στο Δημοτικό Σχολείο Κονταριώτισσας Πιερίας, προσπαθήσαμε να ασχοληθούμε, σε πρακτικό και θεωρητικό επίπεδο, με κάποια από αυτά τα λιγότερο γνωστά διεπιστημονικά πεδία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Βασικό χαρακτηριστικό του προγράμματος ήταν η αξιοποίηση εθνογραφικών και εικονιστικών μαρτυριών, όπως συνεντεύξεων, αφηγήσεων, παλιών φωτογραφιών, κ.ά., στη διαδικασία περιβαλλοντικού γραμματισμού των παιδιών. Η επιλογή του θέματος έγινε από τα παιδιά και ήταν αποτέλεσμα της προηγούμενης εμπειρίας τους, σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και λειτουργικής διδασκαλίας της γλώσσας, στη διάρκεια των οποίων ασχολήθηκαν μεταξύ άλλων και με προφορικές μαρτυρίες.

Οι δυνατότητες που πρόσφερε το θέμα για βιωματικές δράσεις και εθνογραφικές καταγραφές (προφορικές μαρτυρίες, συλλογή φωτογραφιών κ.ά.), αποτέλεσαν τις αφορμές για την αναζήτηση διεπιστημονικών σχέσεων, ανάμεσα στις περιβαλλοντικές σπουδές, στην ανθρωπολογία και στην εθνογραφία, και στην εφαρμογή διεπιστημονικής μεθοδολογίας.

Σε θεωρητικό επίπεδο είναι γνωστό ότι η στροφή προς τη διεπιστημονική αντιμετώπιση του περιβάλλοντος και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης τις τελευταίες δεκαετίες είχε ως αποτέλεσμα την αντιμετώπιση της φύσης ως ενιαίου συνόλου φυσικών και ανθρωπογενών λειτουργιών. Στο διάστημα αυτό έχουν οργανωθεί ερευνητικά προγράμματα, που γεφυρώνουν το χάσμα ανάμεσα στις φυσικές και τις κοινωνικές επιστήμες, με πολύ καλά αποτελέσματα σε τομείς, όπως το περιβάλλον και ο πολιτισμός. Έχει γίνει πια κατανοητό ότι δεν είναι απλά η τεχνολογία, η οποία καθορίζει την ανθρώπινη επίδραση στο περιβάλλον, αλλά ο συνδυασμός τεχνολογίας με τις οικονομικές αξίες, ηθικά στερεότυπα, πολιτικές ιδεολογίες, θρησκευτικές συμβάσεις και πρακτική γνώση.

Εάν επιχειρούσαμε να οριοθετήσουμε γενικά τις δυνατότητες συμβολής της ανθρωπολογίας στις περιβαλλοντικές σπουδές, θα τις εντοπίζαμε κυρίως στη γνώση που έχει αποκτήσει η ανθρωπολογία ως προς τις σχέσεις πολιτισμού, οικολογίας και περιβάλλοντος. Χρήσιμα ερμηνευτικά και μεθοδολογικά εργαλεία της ανθρωπολογίας, τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη κριτικού περιβαλλοντικού λόγου, είναι η πολιτισμική ανάλυση, η προβληματική ως προς την έννοια της πολιτισμικής σχετικότητας και η εθνογραφική μέθοδος.

Ιδιαίτερα χρήσιμες στην περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να αποδειχθούν οι μεθοδολογικές πρακτικές της εθνογραφίας. Ως εθνογραφική έρευνα ορίζουμε «τη συγχρονική ανάλυση των σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στα συστατικά στοιχεία του πολιτισμού μιας

Νικόλαος Γραϊκός
Σχολικός Σύμβουλος Α/θμιας Εκπαίδευσης

1. Το κείμενο ανακοινώθηκε στη δημοσίευση «Αφήγηση και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» που πραγματοποιήθηκε στο ΚΠΕ Ανατολικού Ολύμπου στις 11 & 12 Μαΐου 2007. Παρουσιάζεται εδώ σε περιληπτική μορφή.
2. Το πρόγραμμα ήταν ενταγμένο στο έργο «Σχολικά Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης» του Πανεπιστημίου Λιγαίου και αφορούσε μαθήτριες/τές των Δ', Ε' και Στ' τάξεων.

η αφήγηση

στην ΠΕ

λογικά εργαλεία από: (α) την καθιερωμένη επιστημονική εθνογραφική έρευνα, (β) τις μεθόδους γλωσσικής επίγνωσης (θέματα γραμματισμού, γλώσσας και εθνογραφίας της επικοινωνίας κ.ά.), και (γ) τη διδακτική της ιστορίας. Στόχος της μαθητικής εθνογραφικής έρευνας είναι τα παιδιά να κατανοήσουν, να περιγράψουν και να κρίνουν τις καθημερινές τους εμπειρίες στο σχολείο, στην οικογένεια και γενικότερα στο κοινωνικό και φυσικό τους περιβάλλον. Επίσης να διασυνδέσουν τη γνώση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών συνθηκών του τοπικού περιβάλλοντος, με την ανάληψη πρωτοβουλιών για τη βελτίωσή τους.

Με βάση το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο, το πρόγραμμα που δουλέψαμε μαζί με τα παιδιά, ακολούθησε γενικά τις μεθοδολογικές αρχές της μεθόδου project με άξονες το σχήμα: (α) μαθητική εθνογραφική έρευνα και αναλυτική επεξεργασία των αποτελεσμάτων της, (β) γραμματισμός σε νέα μέσα επικοινωνίας (βίντεο, φωτογραφία) και σε αφηγηματικές πρακτικές (δραματοποίηση, αφηγηματικά σχήματα κ.ά.). Οι μαθήτριες/τές κατέγραψαν σε βίντεο, μαρτυρίες και αφηγήσεις των κατοίκων και στη συνέχεια ακολούθησε η επεξεργασία αυτού του υλικού με τον εντοπισμό των στοιχείων, που αφορούν τις αλλαγές στο τοπικό περιβάλλον και στο πολιτισμικό πλαίσιο. Παράλληλες τεχνικές, όπως η συλλογή παλιών φωτογραφιών, η αποστολή ερωτηματολογίων, η φωτογραφική και ψηφιακή αποτύπωση του σημερινού τοπικού περιβάλλοντος, εμπλούτισαν περαιτέρω το υλικό της μαθητικής εθνογραφικής έρευνας.

Αναλυτικότερα οι εκπαιδευτικές δράσεις και πρακτικές που συγκρότησαν την πορεία του προγράμματος, σε σπειροειδή κι όχι γραμμική σειρά ήταν: (α) η γνωριμία με τον τρόπο συλλογής και ερμηνείας προφορικών μαρτυριών, (β) ο γραμματισμός σε ζητήματα εικονιστικών μαρτυριών και κινούμενης εικόνας, (γ) η επεξεργασία γνωστικού εκπαιδευτικού υλικού, (δ) ο γραμματισμός σε ζητήματα εθνογραφικής έρευνας, και (ε) η συνειδητοποίηση κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων και η διάχυση των αποτελεσμάτων στην τοπική κοινωνία.

Για τα θέματα της γνωριμίας με τον τρόπο συλλογής και ερμηνείας προφορικών μαρτυριών και του γραμματισμού σε ζητήματα εικονιστικών μαρτυριών και κινούμενης εικόνας, ακολούθησαν διαισθητικές πρακτικές, αλλά και ειδικό εκπαιδευτικό υλικό. Από την πρώτη στιγμή δόθηκε στα χέρια των παιδιών η βιντεοκάμερα, με στόχο την καταγραφή συνεντεύξεων και την παραγωγή ταινιών, με θέματα της καθημερινής εμπειρίας. Οι μαθητικές ταινίες προβάλλονταν στις συναντήσεις της ομάδας και γίνονταν η επεξεργασία τους. Από τις παρατηρήσεις και τις συνεχείς βελτιώσεις προέκυψαν οι «οδηγίες συνέντευξης», στις οποίες επισημάνθηκαν οι αστοχίες και τα λάθη, που δε βοηθούσαν στην επίτευξη του στόχου, όπως για παράδειγμα σχετικά με τρόπο διατύπωσης των ερωτήσεων και της επιλογής των πληροφοριών/τριών κ.ά. Παράλληλα χρησιμοποιήθηκε ειδικό εκπαιδευτικό υλικό, που επεξηγούσε τεχνικά ζητήματα για την παραγωγή κινούμενης ή σταθερής εικόνας. Για παράδειγμα πολλές συζητήσεις και διαδοχικές δοκιμές πραγματοποιήθηκαν, έως ότου αντιληφθούν τα παιδιά το λειτουργικό ρόλο του αρχικού σχεδιασμού μιας ταινίας, για την επίτευξη του τελικού στόχου. Έτσι σταδιακά όλες οι ταινίες που πραγματοποιούσαν, πρώτα σχεδιάζονταν με συνεργατικές διαδικασίες και στη συνέχεια ακολούθησε το «γύρισμα» και η επεξεργασία του παραγόμενου υλικού, σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό. Ζητήματα αναγνώρισης των συμβάσεων της κινηματογραφικής αφήγησης συζητήθηκαν με αφορμή την προβολή μουσικών video-clip της ξένης pop μουσικής. Προβλήθηκαν διάφορες κατηγορίες video-clip, στα οποία ανικνεύθηκαν οι διαφορετικοί τρόποι πολυτροπικής διασύνδεσης εικονιστικής αφήγησης και μουσικής.

Οι δραστηριότητες με την κινούμενη εικόνα και η επεξεργασία των ταινιών που γύριζαν τα παιδιά είχαν ως αποτέλεσμα το γραμματισμό τους σε ζητήματα κινηματογραφικής αφήγησης. Έτσι σταδιακά προέκυψαν οι «οδηγίες για το γύρισμα και την προετοιμασία των ταινιών», με ανάλογο τρόπο με τον οποίο προέκυψαν οι «οδηγίες συνέντευξης».

Παράλληλα με το γραμματισμό σε ζητήματα κινούμενης εικόνας η ομάδα ασχολήθηκε και με τις φωτογραφικές συμβάσεις. Διασφαλίστηκαν κάποιοι βασικοί όροι της φωτογραφικής τέχνης, όπως απόσταση από το θεατή, ταχύτητα διαφράγματος, κ.λ.π. Η επε-

Φωτογραφίες από τις μαθητικές εθνογραφικές καταγραφές

κοινωνίας στο παρόν». Δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της έρευνας: (α) η συνολικότητα, δηλαδή η λεπτομερής μελέτη μιας κοινωνίας απ' όλες τις πλευρές. θεσμούς, ήθη, δοξασίες, απόψεις για το περιβάλλον κ.ά., και (β) η συγχρονικότητα, η μελέτη της κοινωνίας στο παρόν. Οι τεχνικές της εθνογραφικής έρευνας είναι η συνέντευξη και η παρατήρηση (αποτύπωση γεγονότων με γραπτές σημειώσεις, φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα, συλλογή προφορικών μαρτυριών, αφηγήσεων κ.ά.).

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει αναπτυχθεί, ως αποτελεσματική και κριτική εκπαιδευτική πρακτική, η μαθητική εθνογραφική έρευνα, η οποία αντλεί μεθοδο-

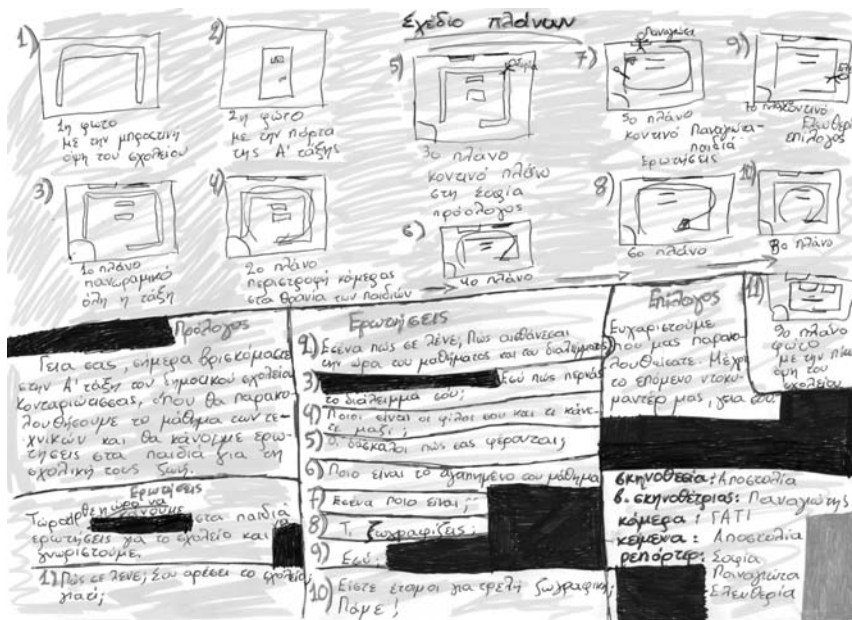
η αφήγηση

στην ΠΕ

«Η Αφήγηση στην ΠΕ»

Σχεδιασμός φωτογραφικού πλάνου (Παναγιώτης Καραθάνος, Δ' τάξη)

Σχεδιασμός πλάνων για τις μαθητικές ταινίες εθνογραφικής έρευνας

Ξεργασία των φωτογραφικών μαρτυριών έγινε με βάση τις ειδικές προϋποθέσεις που θέτει η ίδια η υφή αυτών των μαρτυριών. Οι σπουδαιότερες από τις προϋποθέσεις αυτές ήταν η αποκωδικοποίηση των καλλιτεχνικών προθέσεων, η αποκάλυψη των εικονιστικών συμβάσεων, η διασταύρωση των πληροφοριών και από άλλου είδους πηγές, η επικέντρωση στην ερμηνεία του περιεχομένου ως μεταφορά νοο-

τροπιών, πολιτισμικών νοημάτων και κατασκευασμένων εικόνων για τους άλλους, παρά ως απλή αντανάκλαση της πραγματικότητας και τέλος η αποσαφήνιση των προθέσεων μας ως θεατών των μαρτυριών αυτών. Μια εκπαιδευτική πρακτική που χρησιμοποιήθηκε ήταν ο «σχεδιασμός του φωτογραφικού πλάνου» πριν τη φωτογράφιση, με την οποία οι μαθητές κατανόησαν το σημαντικό ρόλο που παίζουν

στη μορφή και στο νόημα της φωτογραφίας, οι επιλογές του φωτογράφου, ακόμα και στη φωτογράφιση των απλών θεμάτων, όπως για παράδειγμα της συστοιχίας δέντρων στην αυλή του σχολείου.

Οι παλιές οικογενειακές φωτογραφίες που συλλέχθηκαν, χρησιμοποιήθηκαν ως πολύσημες μαρτυρίες τοπικών νοοτροπιών και η επεξεργασία τους ακολούθησε το σχήμα: (α) αρχικές εντυπώσεις, (β) μορφολογική και εικονογραφική ανάλυση, (γ) αναγνώριση του ιστορικού χρόνου, (δ) κατανόηση φωτογραφικών συμβάσεων, και (ε) επισήμανση των περιβαλλοντικών δεδομένων. Οι πληροφορίες που συλλέγονταν βοηθούσαν στην επισήμανση των αλλαγών που συνέβησαν στο τοπικό περιβάλλον, με βάση τη συγκριτική εξέταση φωτογραφιών της ίδιας τοποθεσίας του χωριού, που τραβήχτηκαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Οι εικονιστικές και οι προφορικές μαρτυρίες συνδυάστηκαν με άλλου είδους πηγές, όπως περιηγητικές, χάρτες, τοπογραφικά διαγράμματα, στατιστικές κ.λ.π. τις οποίες τα παιδιά αναζητήσαν σε παλαιότερες εργασίες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και στη βιβλιοθήκη του σχολείου.

Οι δραστηριότητες εθνογραφικού χαρακτήρα σχετίζονταν άμεσα με τη συλλογή προφορικών και εικονιστικών μαρτυριών. Η καταγραφή των μαρτυριών έγινε με δύο τρόπους: Με ερωτηματολόγιο και με βιντεοσκόπηση. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε κάρτες καταγραφής των στοιχείων του πληροφορητή και ερωτήσεις, οι οποίες στόχευαν στην ανίχνευση της καθημερινής ζωής και των ασχολιών των κατοίκων παλαιότερα και των αλλαγών στο περιβάλλον του χωριού. Οι ταινίες δεν ήταν απλές συνεντεύξεις, αλλά γενικότερες καταγραφές του σπιτιού, της αυλής και των καθημερινών ασχολιών της/του πληροφορητή/τριας/τή. Γι' αυτό προετοιμαζόνταν επιμελώς, με την καταγραφή των ερωτήσεων και το σχεδιασμό των σκηνών. Οι μαθητικές εθνογραφικές έρευνες και οι παράλληλες δράσεις επικοινωνιακού χαρακτήρα (επισκέψεις, κ.λ.π.) είχαν σημαντικά εκπαιδευτικά οφέλη για τα παιδιά, τα οποία συνειδητοποίησαν τις διασυνδέσεις τοπικών κοινωνικών ζητημάτων και περιβαλλοντικών αλλαγών, όπως για παράδειγμα τις

η αφήγηση στην ΠΕ

περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την αλόγιστη ανοικοδόμηση και τη μετατροπή δασικών εκτάσεων σε χωράφια με κίνητρο το κέρδος, τις συνέπειες από τη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στις καλλιέργειες κ.ά. Κυρίως όμως αντιλήφθηκαν ότι η αντιμετώπιση του περιβάλλοντος κατά την παλαιότερη εποχή ήταν μία σύνθετη πολιτισμική διαδικασία, η οποία είχε αυθόρμητο και πηγαίο χαρακτήρα και διασυνδεδεόταν άμεσα με τις καθημερινές συνήθειες, τα έθιμα και τις ασχολίες.

Η επεξεργασία αυτών των απόψεων και οι συζητήσεις στην ομάδα δημιούργησαν ισχυρό ενσυναισθητικό κλίμα, το οποίο εκφράστηκε με δραματοποιήσεις που μαγνητοσκοπήθηκαν.

Το κυριότερο όμως τελικό προϊόν της ομάδας ήταν ο σχεδιασμός, η εκτέλεση και η παραγωγή βιντεοταινίας μιας περίπου ώρας, με θέμα την καταγραφή της σημερινής κατάστασης του περιβάλλοντος του χωριού, σε συνδυασμό με την παράθεση αποσπασμάτων από τις εθνογραφικές έρευνες, που πραγματοποιήθηκαν όλη τη χρονιά και ενός τμήματος του φωτογραφικού υλικού που συλλέχθηκε.

Η αξιολόγηση του προγράμματος είχε αρχικά διερευνητικό χαρακτήρα με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου, στο οποίο διαπιστώθηκαν τα αρχικά στερεότυπα των παιδιών. Το ίδιο ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε στο τέλος του προγράμματος.

Η τελική αξιολόγηση στηρίχθηκε σε τρία δεδομένα. Στις προσωπικές συνεντεύξεις των μαθητών, στην ανάλυση των βιντεοταινιών που παρήγαγαν και στη συγκριτική ανάλυση των αρχικών και τελικών απαντήσεών τους στο ερωτηματολόγιο. Οι κυριότερες διαπιστώσεις της τελικής αξιολόγησης ήταν η ανταπόκριση σε μεγάλο βαθμό στους αρχικούς γνωστικούς, συναισθηματικούς, βιωματικούς και συμμετοχικούς στόχους, όπως η απόκτηση δεξιοτήτων συλλογής και καταγραφής μαρτυριών, η καλλιέργεια κριτικών ικανοτήτων ερμηνείας πολιτισμικών και εθνογραφικών δεδομένων, η δημιουργία ενσυναισθητικού κλίματος, η αλλαγή στάσεων ως προς τη διαχρονική σχέση ανθρώπου και τοπικού περιβάλλοντος κ.ά.

Θεωρούμε εν τέλει ότι οι εθνογραφικές, οι αφηγηματικές και οι εικονιστικές μαρτυρίες συγκροτούν ένα νέο, διεπιστημονικό πεδίο ερευνητικών προσπαθει-

ών στο χώρο των περιβαλλοντικών σπουδών. Σε πρακτικό επίπεδο με βάση την ειδικότερη εμπειρία μας από εκπαιδευτικά προγράμματα που ασχολούνται μ' αυτού του τύπου τις μαρτυρίες, και τα δημιουργικά και βιωματικά αποτελέσματά τους, θεωρούμε ότι μπορούν να δομήσουν σήμερα μια εναλλακτική και ελπιδοφόρα πρόταση στο χώρο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Baughman M. (2002), Πρακτικές Γραμματισμού, μετάφρ. Αράπογλου Μ., Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Broudy, H. S. (1987), «The Role of Imagery in Learning», Occasional Paper 1, Los Angeles: The Getty Education Institute for the Arts.
- Burke P. (2003), Αυτοψία: Η χρήση των εικόνων ως ιστορικών μαρτυριών [2001], μετάφρ. Α. Π. Ανδρέου, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γραϊκός Ν. (2002), «Φωτογραφίες παιδιών ξεχασμένες σε παλιά οικογενειακά άλμπουμ. Οι νοοτροπίες της παιδικής ηλικίας και της νεότητας (1950 – 1980)», Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση 26 – 27, 13 – 16.
- Γραϊκός Ν. (2004), «Το ερώτημα της Διεπιστημονικότητας στη μεθοδολογία των προαιρετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων», Τα Εκπαιδευτικά 75 – 76, 47 – 60.
- Γραϊκός Ν. (2006), Αφηγήσεις και φωτογραφίες για το περιβάλλον του τόπου μου. Οι εθνογραφικές και οι εικονιστικές μαρτυρίες στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, Κονταριώτισσα: ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Δημοτικό Σχολείο Κονταριώτισσας Πιερίας.
- Clarke J. (επιμ.) (1993), Nature in Question. An Anthology of Ideas and Arguments, London: Earthscan.
- Cope, B. - Kalantzis, M. (επιμ.) (2000), Multiliteracies. Literacy learning and the design of social futures, London and New York: Routledge.
- Crumley, C. L. (επιμ.) (2001), New Directions in Anthropology and Environment: Inter-sections, New York: Altamira Press.
- Dickinson, A. K. - Lee, P. J. - Rogers, P. J. (1984), Learning History, London: Heine-mann Educational Books.
- Geertz C. (2003), Η ερμηνεία των πολιτισμών, μετάφρ. Παραδέλλης Θ., Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Gumperz, J. - Hymes D. (επιμ.) (1972), Directions in

Sociolinguistics: The Ethnography of Communication, New York: Holt, Rinehart and Winston.

Halliday, M.A.K. - Martin, J. R. (1993), Writing Science: Literacy and Discursive Power, Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

Ingold T. (1992), «Culture and the perception of the environment», στο: Croll E. - Parkin D. (επιμ.), Bush Base: Forest Farm Culture, Environment and Development, London and New York: Routledge.

Kessing, R.M., (19812), Cultural Anthropology. A Contemporary Perspective, New York: Holt, Rinehart and Winston.

Kress, G. - Leeuwen, T. van (2001), Multimodal Discourse. The modes and media of contemporary communication, London: Arnold.

Milton, K. (επιμ.) (1993), Environmentalism. The view from anthropology, London and New York: Routledge.

Milton, K. (1996), Environmentalism and Cultural Theory. Exploring the role of anthropology in environmental discourse, London and New York: Routledge.

Ong, J. W. (1997), Προφορικότητα και εγγραμματοσύνη. Η εκτεχνολόγηση του λόγου, επιμ. Θ. Παραδέλλης, Ηράκλειο: Π.Ε. Κρήτης.

Redclift M. - Woodgate G. (2000), The International Handbook of Environmental Sociology, Cheltenham - Northampton: Edward Elgar Publishing.

Redclift M. (2000), Sustainable Development. Exploring the Contradictions, London and N. York: Routledge.

Robertson - Egan, A. - Bloome, D. (2001), Γλώσσα και Πολιτισμός. Οι μαθητές/τριες ως ερευνητές/τριες, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Tonkin, E. (1992), Narrating our Pasts. The Social Construction of Oral History, Cambridge: Cambridge University Press.

Thompson P. (2002), Φωνές από το παρελθόν. Προφορική Ιστορία, μετάφρ. Ρ. Β. Μπούσοχτεν – Ν. Ποταμιάνος, Αθήνα: Πλέθρον.

Χαραλαμπίδης Α. – Χατζησαββίδης Σ. (19972), Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας. Θεωρία και πρακτική εφαρμογή, Θεσσαλονίκη: Κώδικας.

Watson, R. A., (1969), Man and nature: An Anthropological essay in human ecology, N. York: Harcourt.

Τασούλα Τσιλιμένη
(επιμέλεια)

«Αφήγηση και Εκπαίδευση»

Εισαγωγή στην τέχνη της Αφήγησης — Άρθρα και Μελετήματα

Εκδόσεις: Εργαστηρίου Λόγου και Πολιτισμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας Βόλος 2007

Ένας συλλογικός τόμος που φιλοδοξεί να σκιαγραφήσει συνοπτικά την αξία της αφήγησης, την εξέλιξη της στο πέρασμα του χρόνου, την αναγκαιότητα ένταξης της στην εκπαίδευση, καθώς και να παρουσιάσει προτά-

σεις διδακτικών εφαρμογών σχετικών με τα αφηγηματικά κείμενα.

Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο μέρη: Το πρώτο μέρος εισάγει τον αναγνώστη σε βασικά ζητήματα που αφορούν την αφήγηση, ενώ το δεύτερο περιλαμβάνει πρωτότυπα ή ξαναδουλεμένα άρθρα και μελετήματα ατόμων που για χρόνια ασχολούνται με την τέχνη και την τεχνική της αφήγησης.

Η συγγραφική ομάδα προσπαθεί να απαντήσει σε προβληματισμούς όπως:

- τι είναι ή νεοαφήγηση ή σύγχρονη αφήγηση;
- με ποιόν τρόπο και γιατί μπορεί να ενταχθεί στο σχολείο;
- μπορεί ο εκπαιδευτικός να αφηγηθεί;
- τότε και γιατί προτιμάται η ανάγνωση και τότε η προφορική αφήγηση;
- ποιες είναι οι μορφές και τα είδη της αφήγησης;
- ποιες είναι οι προϋποθέσεις μιας αφήγησης; κλπ

Τα βιβλία δεν είναι μόνο χρήσιμο σε φοιτητές και εκπαιδευτικούς, αλλά και σε μουσειοπαιδαγωγούς και βιβλιοθηκάρους, αλλά και σε όποιον ενδιαφέρεται για την τεχνική της αφήγησης.

Anthony Nanson
Storytelling and Ecology:

reconnecting nature and people through oral narrative.

(Αφήγηση και Οικολογία:

επανασυνδέοντας τη φύση και τους ανθρώπους μέσω της αφήγησης)

Papyrus 2nd Series No1, 2005

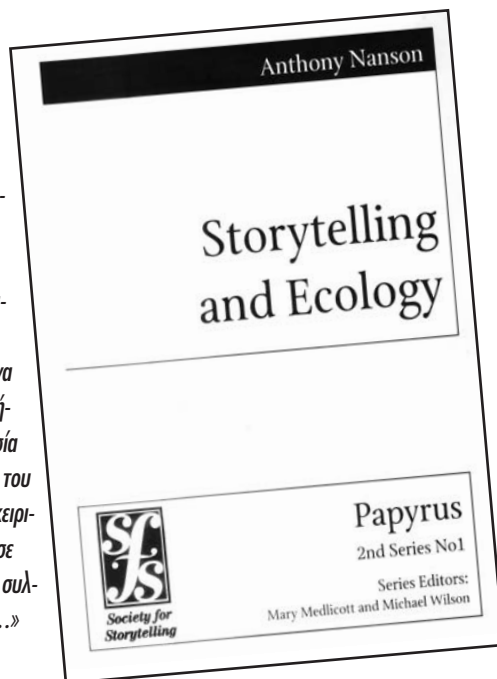
University of Glamorgan Press for the Society for the Storytelling

Στο βιβλίο όπως ο τίτλος του δηλώνει γίνεται προσπάθεια επανασύνδεσης της φύσης και των ανθρώπων χρησιμοποιώντας ως μέσο την αφήγηση. Υποστηρίζοντας ότι

στην κίνηση της αφήγησης, στη Βρετανία τουλάχιστον, είναι ορατή η συμπάθεια στην Οικολογία και η αφήγηση βρίσκει όλο και περισσότερο ζωτικό χώρο στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, ο Anthony Nanson, σε 71 μικρού μεγέθους αλλά πυκνογραμμένες σελίδες, προσπαθεί να απαντήσει στα ερωτήματα: Πώς ακριβώς αλληλεπηρεάζονται η Αφήγηση και η Οικολογία; Ποιο είδος συνέργειας (συνδυασμένης δράσης, συνεργασίας) υπάρχει μεταξύ τους; Στην προσπάθεια να απαντήσει ο συγγραφέας συνδυάζει θεμελιώδεις αντιλήψεις από τη θεωρία και την πρακτική της αφήγησης για να στοχαστεί σχετικά με τις σύγχρονες οικολογικές εφαρμογές της, καθώς τον κινητοποιεί η αντίληψη ότι η παγκόσμια οικολογική κρίση είναι η μεγάλη πρόκληση των καιρών μας.

Ο ίδιος (στις σελίδες 1 & 2) περιγράφει το περιεχόμενο του βιβλίου του

«... Ξεκινώ σκιαγραφώντας την βαθιά διάσταση μεταξύ φύσης και σύγχρονης βιομηχανικής κοινωνίας, η οποία κατά την άποψή μου αποτελεί τη βάση αυτής της κλιμακούμενης κρίσης και η οποία θα πρέπει να συνδεθεί με την έλλειψη κατανόησης μεταξύ του κυρίαρχου λόγου της Επιστήμης και της Οικονομίας και του περιθωριοποιημένου λόγου της εμπειρίας και της φαντασίας. Στη συνέχεια εξετάζω — και στη θεωρία και στην πράξη — τους τρόπους με τους οποίους η αφήγηση θα γεφυρώσει το χάσμα που προκύπτει από την αποξένωση της σύγχρονης κοινωνίας από την φύση και θα εξισορροπήσει την λογική του ατομικού οικονομικού συμφέροντος με αξίες που πηγάζουν από την οικολογία, την κοινότητα και την αλληλεγγύη. Στη συνέχεια διερευνώ την πρόκληση να συνταιριάσω τις Φυσικές Επιστήμες και την Ιστορία στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, εξετάζω τη δύναμη της αφήγησης στο να διευκολύνει την αίσθηση της σύνδεσης με ότι υπάρχει γύρω μας με φυσικό τρόπο... και την δυνατότητα των ιστοριών να εμπνεύσουν συμπάθεια για τις εκτός του ανθρώπου οντότητες και σεβασμό στα φυσικά τοπία. Έχοντας συνείδηση της διαφοράς μεταξύ λόγων και έργων, προσπαθώ στη συνέχεια να αντιληφθώ πώς μπορεί να συνεισφέρει η αφήγηση στη διαδικασία μετασχηματισμού του τρόπου που μεταχειριζόμαστε τη φύση σε προσωπικό και σε συλλογικό επίπεδο...»

βιβλίο

παρουσίαση

Νικόλαος Γραίκος

« Αφηγήσεις και φωτογραφίες για το περιβάλλον του τόπου μου »

- οι εθνογραφικές και εικονιστικές μαρτυρίες στην Π.Ε - Κονταριώτισσα Πιερίας 2006

Το βιβλίο είναι το «τελικό προϊόν» ενός προγράμματος Π.Ε στα πλαίσια του ΕΠΕΑΚ ΙΙ και των ΣΠΠΕ που υποστηρίχθηκαν από το Πανεπιστήμιο του Αγαίου, στο οποίο αποτυπώνονται όλες οι δημιουργικές δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στο σχολείο της Κονταριώτισσας Πιερίας, μαζί όμως με τη συστηματική καταγραφή ενός πλούσιου θεωρητικού και μεθοδολογικού σχεδιασμού που αφορά αυτές τις δραστηριότητες.

Μπορεί το πρόγραμμα να εξελίσσεται ως project, μέσα σε μια διεπιστημονική προσέγγιση, με φύλλα εργασίας και βιωματικές διαδικασίες, συνθέσις διαδικασίες στην Π.Ε, όμως η πρωτοτυπία αυτού του προγράμματος έγκειται στην αντιμετώπιση του περιβάλλοντος ως ολότητα (φυσικού και ανθρωπογενούς), μέσα στην ιστορικότητα του, που καθορίζεται και επανακαθορίζεται, με εργαλείο τα ερωτήματα, τις ερμηνείες και την «ανάγνωση» από τη χρήση διαφόρων πηγών και μαρτυριών.

Σε προηγούμενο βιβλίο του, ο συγγραφέας, με τον τίτλο:

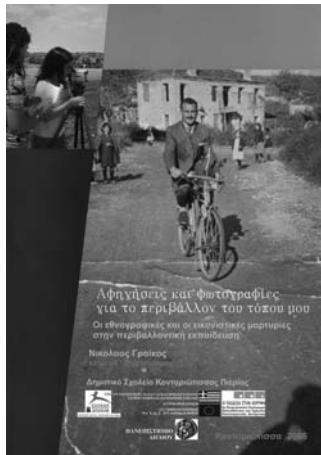
«Ο λόφος με την παλιά εκκλησία στη ζωή του χωριού μου- Ερευνώ το παρελθόν και το παρόν. Προτείνω λύσεις για το μέλλον»

Κονταριώτισσα Πιερίας 2004

καταγράφει την εκπαίδευση των μαθητών του, στην ερμηνεία και την κατανόηση των περιβαλλοντικών φαινομένων του τόπου τους, μέσα από την ιστορική έρευνα της συλλογής και ερμηνείας προφορικών μαρτυριών και πολυτροπικών κειμένων, αναλύοντας τις αλλαγές τόσο τις φυσικές όσο και τις ιστορικές και πολιτισμικές πάνω στον άξονα του χρόνου.

Σε αυτό του το βιβλίο, φαίνεται να προεκτείνουν τις πηγές τους σε εικονιστικές μαρτυρίες και κάνοντας χρήση σύγχρονων ηλεκτρονικών μέσων (DVD,βιντεοκάμερας, φωτογραφικής μηχανής), κατανοούν στην πράξη τη χρήση της εικόνας στη εθνογραφική καταγραφή και ερμηνεία των διαχρονικών μεταβολών του περιβάλλοντος τους.

Το σημαντικότερο ίσως μέσα σ' αυτό το βιβλίο είναι οι μεθοδολογικές καταγραφές του: πως οι μαθητές με τη μέθοδο της «δοκιμής και του λάθους», καταφέρνουν να δημιουργήσουν τους δικούς τους κανόνες και οδηγίες, τόσο για το γύρισμα των ταινιών, όσο και για τον τρόπο που παίρνουν τις συνεντεύξεις. Καταφέρνουν να δημιουργήσουν τέτοιες οδηγίες που θα τις ζήτησαν ακόμα και «οι ειδικοί» του κινηματογράφου ή της έρευνας. Κοντολογίς, το χαρακτηριστικό στοιχείο και στα δύο βιβλία του Ν. Γραίκου είναι ότι αρνείται το δυϊσμό Φύση-Πολιτισμός και αντιμετωπίζει τον «τόπο» ως ένα «ενιαίο σύστημα» με όλες τις σχέσεις, τις αλληλεπιδράσεις, και τις διαχρονικές μεταβολές, δουλεύοντας έτσι με τους μαθητές του, είτε όπως το προσδιορίζει θεωρητικά μέσα στο πλαίσιο της «πολιτιστικής οικολογίας», - όπως θα το όριζε κλάδος της Διαδραστικής Αρχαιολογίας - είτε μελετώντας το μέσα στο πλαίσιο των Φυσικών Επιστημών, με «οικο-πολιτισμική προσέγγιση».

Βιβλία για την Αφήγηση

• Βασίλης Δ. Αναγνωστόπουλος Λαϊκό παραμύθι και παραμυθάδες στην Ελλάδα, Καστανιώτης, Αθήνα 1995.

• Βασίλης Δ. Αναγνωστόπουλος Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού, Καστανιώτης Αθήνα 1997.

• Ε. Αυδίκος Το λαϊκό παραμύθι, Οδυσσεύς, Αθήνα 1994.

• Ε. Αυδίκος Μια φορά κι ένα καιρό... μπορεί να γίνει και τώρα, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999.

• Κ. Κουλουμπή-Παπαετροπούλου (επιμ.) Η τέχνη της αφήγησης, Πατάκης, Αθήνα 1995.

• Τασούλα Τσιλιμένη (επιμ.) Αφήγηση και Εκπαίδευση, έκδοση Εργαστηρίου Λόγου και Πολιτισμού Παν/μίου Θεσσαλίας, Βόλος 2007.

• Μιχάλης Γ. Μερακλής Το λαϊκό παραμύθι, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999.

• Ντ. Παπαλιού (επιμ.) Άκου μια ιστορία, Ακρίτας, Αθήνα 1996.

• Άννα Τζούμα Εισαγωγή στην αφηγηματολογία, Συμμετρία, Αθήνα 2003.

• Τασούλα Τσιλιμένη Οι μικρές ιστορίες κατά την εικοσαετία 1970-90, Καστανιώτης, Αθήνα 2003.

• Κ. Μαλαφάντης Το παραμύθι στην εκπαίδευση, Ατραπός, Αθήνα 2006.

«Η Αφήγηση στην ΠΕ»

ΗΛΙΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Άγγελος Ι. Κορκής
Χημικός, Εκπαιδευτικός του Γενικού Λυκείου Πύλης

Με την ευκαιρία της ολικής έκλειψης ηλίου της 29ης Μαρτίου 2006, που θα ήταν ορατή και στην Ελλάδα, μόνο από το νησί των Δωδεκανήσων, το Καστελόριζο, προκηρύχθηκε διαγωνισμός από το ΥΠΕΠΘ και συνδιοργανωτές το Δήμο Πεταλούδων και τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δωδεκανήσου, με τίτλο «Ήλιος και Ζωή» με επιμέρους ενότητες:

- Ήλιος και Φυτά
- Ήλιος και Άνθρωπος
- Ήλιος και Ενέργεια
- Ήλιος και Υγεία

Δικαίωμα συμμετοχής στο διαγωνισμό είχαν σχολεία με ολιγομελές ομάδες μαθητών και συντονιστή εκπαιδευτικό, με περιορισμό, κάθε ομάδα να ασχοληθεί με μια μόνο ενότητα. Αμέσως στο Ενιαίο Λύκειο Πύλης, δημιουργήθηκε πενταμελής ομάδα, που απαρτιζόταν από τις (τότε) μαθήτριες της Α' και Β' τάξης: Κρανιά Αθανασία, Νικολάου Χριστίνα, Μαγκούτη Κατερίνα, Τέγου Μαρία, Χαρίσι Στεργιανή και συντονιστή εκπαιδευτικό τον Κορκή Άγγελο, που ασχολήθηκε με την ενότητα Ήλιος και Ενέργεια.

Η τελική εργασία περιλάμβανε βιβλιογραφική εργασία 31 σελίδων, με βασικούς άξονες:

- Ο ήλιος
  - Ηλιακή Ενέργεια
    - ο Ηλιακές Λίμνες
    - ο Ηλιακή Ενέργεια και ηλιακά συστήματα
    - ο Ηλιακή Ενέργεια για τα δισστημόπλοια
    - ο Ηλιακή Ενέργεια για τα ιατρικά λέιζερ
    - ο Υδρογόνο από την ηλιακή ενέργεια
  - Φωτοσύνθεση
  - Αξιοποίηση ηλιακής ενέργειας
  - Το τέλειο εργοστάσιο
  - Κατασκευή ηλιακού αυτοκινήτου
- αλλά και εργαστηριακό κομμάτι που αφορούσε στην κατασκευή:

- Παγιδευτή φωτός
- Ηλιακού φούρνου
- Μοντελοποίηση του φαινομένου του θερμοκηπίου
- Ηλιακού αυτοκινήτου.

Πιο αναλυτικά, όσον αφορά το βιβλιογραφικό κομμάτι, με κύρια πηγή το internet, άρθρα από περιοδικά και εφημερίδες, αλλά και επιστημονικά συγγράμματα, συντάχθηκε εργασία που δίνει πληροφορίες για τον ήλιο, για την ενέργεια που ηγάζει από αυτόν, αλλά και τεχνολογικές εφαρμογές όπως οι ηλιακές λίμνες στις οποίες αποθηκεύεται θερμική ενέργεια για να χρησιμοποιηθεί αργότερα κυρίως για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Δίνονται στοιχεία για τα ηλιακά συστήματα (ενεργητικά και παθητικά) καθώς επίσης για την εφαρμογή τους στην Ελλάδα. Μπορεί κάποιος να ενημερωθεί για τον τρόπο με τον οποίο τα δισστημόπλοια και οι δορυφόροι, εξασφαλίζουν την απαιτούμενη ενέργεια (από τον ήλιο) για την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία τους, όπως βέβαια και για διάφορες άλλες τεχνολογικές εφαρμογές σε επιστήμες όπως η ιατρική, ή η παραγωγή καύσιμου υδρογόνου (H) με ηλεκτρόλυση νερού όπου χρησιμοποιείται ως πηγή ενέργειας ο ήλιος.

Υπάρχουν στοιχεία για την φωτοσύνθεση, μέσω της οποίας εισέρχεται η ενέργεια που διακινείται στο ευρύτερο οικοσύστημα που υπάρχει (βιόσφαιρα), αλλά και πληροφορίες για την κατασκευή ηλιακού αυτοκινήτου.

Όσον αφορά το εργαστηριακό τμήμα της εργασίας, αναφέρονται οι στόχοι, οι απαραίτητες γνώσεις, τα απαιτούμενα όργανα και συσκευές, καθώς και οδηγίες κατασκευής ηλιακού φούρνου, παγιδευτή φωτός, ηλιακού αυτοκινήτου.

Πιο αναλυτικά, ο παγιδευτής φωτός βοηθά στο να αντιληφθούμε την απορρόφηση ηλιακού φωτός, με το φούρνο μπορούμε να συνειδητοποιήσουμε έναν «οικολογικό» τρόπο μαγειρέματος, με το ηλιακό αυτοκίνητο μπορούμε να αντιληφθούμε εναλλακτικούς τρόπους χρήσης της ηλιακής ενέργειας, ενώ με τη μοντελοποίηση του φαινομένου του θερμοκηπίου καταλαβαίνουμε την αναγκαιότητα της ύπαρξής του, αλλά και τα προβλήματα από την έξαρση και επιδείνωση του.

ΠΕΙΡΑΜΑ 1: ΠΑΓΙΔΕΥΣΤΕ ΤΟΝ ΗΛΙΟ!

ΣΤΟΧΟΣ:

Να παρατηρηθεί η απορρόφηση της ηλιακής ενέργειας.

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ:

Ηλιακή ενέργεια

Ανανεώσιμες — Μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΟΡΓΑΝΑ / ΣΥΣΚΕΥΕΣ:

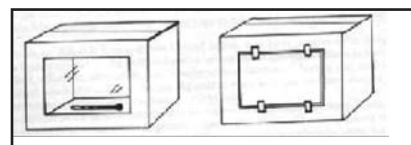
Δύο χάρτινα κουτιά

Δύο πλαστικά παράθυρα (π.χ. διαφάνειες)

Δύο θερμομέτρα

Ένα κομμάτι χαρτόνι

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ:

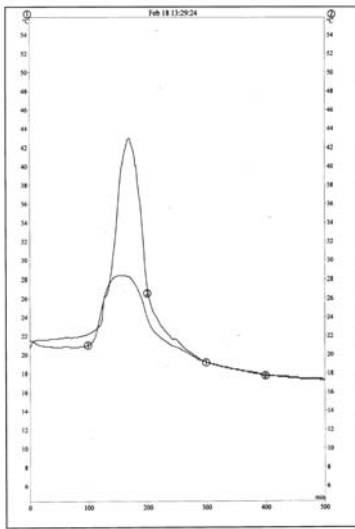

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ / ΕΚΤΕΛΕΣΗ:

1. Πραγματοποιείτε τη διάταξη του σχήματος.
2. Τοποθετείτε τα θερμομέτρα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να βρίσκεται ο βολβός του θερμομέτρου μέσα στο κουτί και το υπόλοιπο μέρος έξω από αυτό για να μπορείτε να διαβάζετε τη θερμοκρασία.
3. Όταν τα θερμομέτρα σταθεροποιηθούν, καταγράψτε την αρχική θερμοκρασία στο κάθε κουτί.
4. Στη συνέχεια, τοποθετείτε τα κουτιά στον ήλιο έτσι, ώστε τα παράθυρα να αντικρίζουν τον ήλιο. Βεβαιωθείτε ότι τα έχετε τοποθετήσει σε μέρος, το οποίο δε θα καλυφθεί με σκιά στα επόμενα 30 λεπτά.
5. Καταγράψτε τη θερμοκρασία κάθε κουτιού κάθε 5 λεπτά για 30 λεπτά συνολικά. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα.

Χρόνος (min)	Πρώτο κουτί	Δεύτερο κουτί
	Θερμοκρασία (°C)	Θερμοκρασία (°C)
0		
5		
10		
15		
20		
25		
30		

Σημείωση: Στη συνέχεια παραθέτουμε μία γραφική παράσταση, που προέκυψε από μετρήσεις που πήραμε χρησιμοποιώντας σαν καταγραφέα θερμοκρασιών τους αισθητήρες θερμοκρασίας του Multilog. Η μία καμπύλη αντιστοιχεί στο κλειστό κουτί και η άλλη (με την οξεία κορυφή) στο ανοικτό (χωρίς να σκεπάζεται η διαφάνεια). Η πτώση της θερμοκρασίας άρχισε όταν ο ήλιος σταμάτησε να πέφτει στη θέση που ήταν τα κουτιά.

ΠΕΙΡΑΜΑ 2: ΗΛΙΑΚΟΣ ΦΟΥΡΝΟΣ ΣΤΟΧΟΣ:

Να παρατηρηθούν οι μετατροπές ενέργειας από μία μορφή σε άλλη.

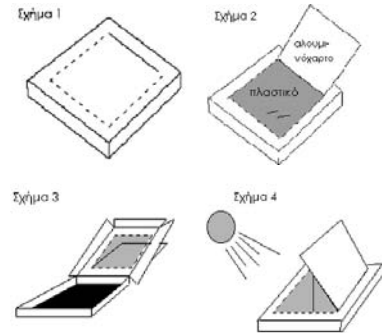
ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ:

Ηλιακή — Θερμική ενέργεια

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΟΡΓΑΝΑ / ΣΥΣΚΕΥΕΣ:

- Ένα κουτί πίτσας
- Μαύρο χαρτόνι
- Αλουμινόχαρτο
- Διαφανές πλαστικό
- Μη τοξική κόλλα
- Κολλητική ταινία
- Ένα ξύλινο υποστήριγμα

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ:

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ / ΕΚΤΕΛΕΣΗ:

1. Σχεδιάστε ένα περιθώριο περίπου 3 cm στις τέσσερις πλευρές της επάνω όψης του κουτιού. Κόψτε κατά μήκος των τριών πλευρών, αφήνοντας την πίσω πλευρά χωρίς να την πειράξετε (Σχήμα 1).
2. Διπλώστε προσεκτικά κατά μήκος της γραμμής της τέταρτης πλευράς (Σχήμα 2), ώστε να σχηματιστεί ένα πτερύγιο. Με ένα κομμάτι από αλουμινόχαρτο, καλύψτε το εσωτερικό του πτερυγίου. Κολλήστε το, αφού πρώτα ισιώσετε τελείως το αλουμινόχαρτο.
3. Κόψτε ένα κομμάτι πλαστικού έτσι, ώστε να εφαρμόζει στο άνοιγμα που δημιουργήσαμε κόβοντας το πτερύγιο. Το πλαστικό πρέπει να κοπεί λίγο μεγαλύτερο από το άνοιγμα, για να μπορεί να στερεωθεί με κολλητική ταινία στο μέσα μέρος του ανοίγματος. Βεβαιωθείτε ότι το πλαστικό έχει εφαρμόσει καλά και ότι ο αέρας δεν μπορεί να βγει από το εσωτερικό του κουτιού.
4. Καλύψτε το εσωτερικό του κουτιού με ένα κομμάτι από αλουμινόχαρτο, το οποίο θα κολλήσετε προσεκτικά. Στη συνέχεια, καλύψτε το αλουμινόχαρτο με μαύρο χαρτόνι, το οποίο θα στερεώσετε με κολλητική ταινία (Σχήμα 3).
5. Κλείστε το καπάκι (παράθυρο) του κουτιού και στερεώστε κατάλληλα το πτερύγιο με το ξύλινο υποστήριγμα. Στρέψτε το προς τον ήλιο και προσαρμόστε το έτσι, ώστε να ανακλά τη μέγιστη ακτινοβολία. **Παρατήρηση:** Ο φούρνος που κατασκευάσαμε μπορεί να φτάσει στη θερμοκρασία των 275°C. Η θερμοκρασία αυτή είναι αρκετή για να μαγειρέψετε. Στην περίπτωση αυτή, θα χρειαστεί να προθερμάνετε το φούρνο για περίπου μισή ώρα και να ψήσετε το φαγητό για διπλάσιο χρόνο από ό,τι συνήθως.

Περισσότερες πληροφορίες και λεπτομέρειες για ηλιακούς φούρνους μπορεί κανείς να βρει στην ηλεκτρονική διεύθυνση του 9ου Δημοτικού Σχολείου Ρεθύμνου: http://9dim-rethymn.reth.sch.gr/contents_gr/scilab/2nd_sci.fair_.htm

ΠΕΙΡΑΜΑ 3: ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΣΤΟΧΟΣ:

Να παρατηρηθεί το φαινόμενο του θερμοκηπίου στο εργαστήριο.

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ:

Φαινόμενο θερμοκηπίου

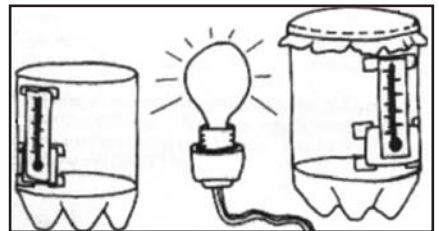
Υπεριώδης ακτινοβολία

Αέρια θερμοκηπίου — Διοξείδιο του άνθρακα (CO₂)

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΟΡΓΑΝΑ / ΣΥΣΚΕΥΕΣ:

- Δύο γυάλινα ποτήρια
- Δύο μικρά κομμάτια χαρτόνι
- Ένα κομμάτι πλαστικού για πόμα
- Ένα λαστικάκι ή κολλητική ταινία
- Δύο θερμομέτρα
- Μία λάμπα

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ:

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ / ΕΚΤΕΛΕΣΗ:

1. Πραγματοποιήστε τη διάταξη του σχήματος.
2. Χρησιμοποιήστε τα κομματάκια από χαρτόνι για να καλύψετε το βολβό των θερμομέτρων από τη λάμπα. Βεβαιωθείτε ότι κανένα από τα δύο θερμομέτρα δεν είναι από την πλευρά της λάμπας.
3. Βεβαιωθείτε ότι τα δύο μπουκάλια απέχουν ίση α-

πόσταση από τη λάμπα (περίπου 2 cm) και ότι τα θερμομέτρα είναι τοποθετημένα στην ίδια θέση σε σχέση με τη λάμπα.

4. Κάθε δύο λεπτά να διαβάζετε την ένδειξη των θερμομέτρων. Να διαβάζετε πάντα το ίδιο θερμομέτρο πρώτα. Καταγράψτε τις μετρήσεις σας στον παρακάτω πίνακα.

Χρόνος (min)	Πρώτο μπουκάλι Θερμοκρασία (°C)	Δεύτερο μπουκάλι Θερμοκρασία (°C)
0		
2		
4		
6		
8		
10		
12		
14		
16		
18		

Παρατήρηση: Στις φωτογραφίες φαίνονται τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις που κάναμε κατά τη δοκιμή του πειράματος. Και στις τρεις χρησιμοποιήσαμε για τη μέτρηση της θερμοκρασίας των δύο δοχείων τους αισθητήρες του Multilog, για να έχουμε μεγαλύτερη ακρίβεια και για να μπορούμε να μεταφέρουμε σε γραφική παράσταση τα συγκριτικά αποτελέσματα.

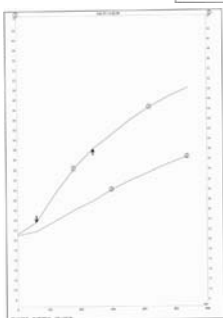
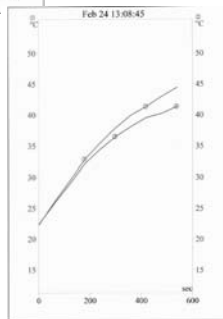
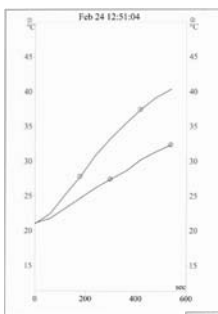
- Στην 1η είχαμε τα δύο δοχεία κενά, όπως αναφέρεται στην πειραματική διαδικασία που περιγράφεται παραπάνω, το ένα ήταν σκεπασμένο με διαφανή μεμβράνη ενώ το άλλο όχι.

- Στην 2η προσθέσαμε ίση ποσότητα νερού στα δύο δοχεία και το ένα συνέχισε να είναι σκεπασμένο με διαφανή μεμβράνη ενώ το άλλο όχι.

- Στην 3η προσθέσαμε ίση ποσότητα νερού στα δοχεία και στο ένα τοποθετήσαμε ένα μικρό διάφανο δοχείο που επέπλεε στο νερό και περιείχε μικρά κομμάτια και σκόνη κιμωλίας με υδροχλωρικό οξύ για παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα. Τώρα και τα δύο δοχεία ήταν σκεπασμένα με διαφανή μεμβράνη, με σκοπό να δούμε την επίδραση του CO₂ στη θερμοκρασία του κλειστού συστήματος.

- Τα αποτελέσματα φαίνονται στις τρεις γραφικές παραστάσεις που ακολουθούν.

Στα δοχεία που εμφανίζεται το φαινόμενο του θερμοκηπίου αντιστοιχούν οι γραφικές παραστάσεις με μεγαλύτερη κλίση της καμπύλης. Στην 3η, η μεγαλύτερη κλίση της καμπύλης που παρατηρείται ανάμεσα στα βέλη οφείλεται στην αυξημένη παραγωγή CO₂ λόγω της αντίδρασης, ενώ όταν σταθεροποιείται η ποσότητα του CO₂, οι καμπύλες γίνονται σχεδόν παράλληλες.

ΗΛΙΑΚΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

Η επιλογή των συσκευιών έγινε με γνώμονα την καλύτερη λειτουργία της συνδεσμολογίας (αγορά φωτοβολταϊκού, αγορά αυτοκινήτου, σύνδεση, τρόπο μετάδοσης ενέργειας και τελικής κίνησης).

Το συγκεκριμένο φωτοβολταϊκό αποδίδει μέγιστη ισχύ 10 w όταν:

1. η κλίση τοποθέτησης του φωτοβολταϊκού είναι η σωστή, ανάλογα με το γεωγραφικό πλάτος του τόπου και την εποχή.
2. υπάρχει αληθής μεσημβρία (κάθετες ακτίνες ήλιου)
3. υπάρχει πλήρης ηλιοφάνεια

Δε διαθέτουμε πυρανόμετρο για να μετρηθεί η ηλιοφάνεια (ένταση φωτεινής ακτινοβολίας).

Σε οποιοδήποτε άλλες συνθήκες, η ισχύς (P) και η τάση (V) του PV cell είναι διαφορετικές και μικρότερες της αναγραφόμενης μέγιστης.

Η εργασία αυτή βραβεύτηκε, παρουσιάστηκε στο κε-

ντρικό αμφιθέατρο του Πανεπιστημίου Αιγαίου, και δόθηκε η ευκαιρία στις μαθήτριες και στον συντονιστή εκπαιδευτικό να παρακολουθήσουν από το Καστελόριζο την ολική έκλειψη ηλίου στις 29/03/2006.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί και να ολοκληρωθεί η εργασία, βοήθησαν με διάφορους τρόπους αρκετά πρόσωπα από διάφορους φορείς και θα ήθελα να ευχαριστήσω τους: **Μαγκούτη Δημήτρη, Μερεντίτη Μαργαρίτα, Μπίτσιος Σεραφείμ, Ντάνης Αντώνης, Τζιότζιου Ελένη, Τσαφογιάννη Βαγγέλη** καθώς και στα μέλη του ΚΠΕ **Μουζακίου** για την ηθική, υλική, πρακτική, ή οποιαδήποτε άλλη βοήθεια παρείχαν. (Τα ονόματα αναφέρονται όχι με αξιολογική αλλά με αλφαβητική σειρά, χωρίς να παραθετώ τίτλους και ιδιότητες.)

Η συνολική εργασία έχει σταλεί στο περιοδικό της ΠΕ-ΕΚΠΕ, ενώ για οποιαδήποτε άλλη πληροφορία το προσωπικό μου email είναι akorkis@sch.gr

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Δρ. Χρυσούλα Κατσώρα, ΠΕ 17
Σχολικό Έτος: 2006-2007

2ο ΛΥΚΕΙΟ ΜΟΝΑΧΟΥ

Εργασία των μαθητών των τμημάτων Α2 και Α3 στο μάθημα της Τεχνολογίας

Προς το τέλος του σχολικού έτους, αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με τη μελέτη, το σχεδιασμό, την κατασκευή και ανάλυση των συστημάτων που θεωρούμε ότι θα πρέπει να έχει το σπίτι του μέλλοντος, σε ορίζοντα χρόνου 15 με 20 χρόνια από σήμερα. Τις απαραίτητες πληροφορίες για την πραγματοποίηση της εργασίας αυτής αντήλασε αποκλειστικά από το Διαδίκτυο, τόσο από ιστοσελίδες καταξιωμένων αρχιτεκτονικών γραφείων όσο και από σχετικά δημοσιεύματα του τύπου. Στο χρονικό διάστημα των 8 εβδομάδων που είχαμε στη διάθεσή μας, χρησιμοποιήσαμε μια παραλλαγή του μοντέλου ενεργητικής μάθησης (ενεργώ - ερευνώ, καταγίγνωση ιδεών, ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων, κατανόηση, επιλογή των επικρατέστερων ιδεών, εφαρμογή).

Οι μαθητές εργάστηκαν με ζήλο και όρεξη κυρίως στο στάδιο της κατασκευής. Αρχικά, υπήρξαν προβλήματα συνεργασίας μεταξύ των δύο τμημάτων και παράπονα για την ποιότητα της εργασίας, που τελικώς ξεπεράστηκαν, καθώς επίσης και ανασφάλεια για το αν τελικά θα κατορθώναμε να έχουμε έτοιμο το έργο πριν την ημέρα πραγματοποίησης της Έκθεσης Τεχνολογίας που διοργανώνεται κάθε χρόνο με πρωτοβουλία της Διεύθυνσης του σχολείου.

Στο σπίτι του μέλλοντος, που κατασκευάσαμε σε κλίμακα 1:50 από ξύλο και υλικά φιλικά προς το περιβάλλον, έχει δοθεί έμφαση στη χρήση καλής μόνωσης στη βόρεια πλευρά, με δεντροφύτευση για ελαχιστοποίηση των ενεργειακών απωλειών και μεγάλα ανοίγματα στη νότια πλευρά, για βέλτιστη χρήση της ηλιακής ενέργειας.

Για την ηλεκτροδότησή του χρησιμοποιούνται φωτο-

βολταικά συστήματα και μια απλή, στην κατασκευή της, ανεμογεννήτρια. Προτείνεται η χρήση ενός Building Management System για τη δημιουργία συνθηκών άνεσης και εξυπηρέτησης του κτιρίου. Αυτό ελέγχει την αποτελεσματική χρήση του ηλεκτρισμού που παράγεται με την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τα συστήματα φωτισμού, αερισμού και κλιματισμού. Το ενδοδαπέδιο σύστημα θέρμανσης και ψύξης χρησιμοποιεί ένα απλό παθητικό, ηλιακό σύστημα που θυμίζει ηλιακό θερμοσίφωνα.

Το αυτοκίνητο των ενοίκων προτείνεται να είναι υβριδικό με δυνατότητα φόρτισης των μπαταριών του από το σύστημα ηλεκτροδότησης του σπιτιού.

Η πρόσβαση στο σπίτι ελέγχεται με αναγνώριση δακτυλικών αποτυπωμάτων, τεχνολογία που άρχισε ήδη να χρησιμοποιείται στα κινητά τηλέφωνα. Για λόγους ασφαλείας γίνεται συνεχής βιντεοσκόπηση και καταγραφή των ατόμων που εισέρχονται και εξέρχονται, στοιχεία τα οποία στέλνονται σε πραγματικό χρόνο στην εταιρία που έχει αναλάβει τη φύλαξη του χώρου.

Υπάρχει πρόγραμμα ανακύκλωσης απορριμμάτων. Μετά το διαχωρισμό τους σε κατηγορίες ανακυκλώσιμων υλικών (χαρτί, μέταλλα και πλαστικά, οργανικά, γυαλί) τα οργανικά, τα υπόλοιπα και τα ανακυκλώσιμα (πλαστικά και μέταλλα) διοχετεύονται απευθείας σε σωληνώσεις που ακολουθούν την πορεία των συστημάτων αποχέτευσης και καταλήγουν στους χώρους επεξεργασίας τους (πilotικό πρόγραμμα διαχείρισης απορριμμάτων που εφαρμόζεται ήδη στη Βαρκελώνη). Τα απορρίμματα που αποτελούνται από χαρτί ή γυαλί συγκεντρώνονται σε ειδικούς κάδους και συλλέγονται από τις υπηρεσίες καθαρισμού του δήμου.

Το νερό της βροχής συγκεντρώνεται σε ειδική δεξαμενή και χρησιμοποιείται για το πότισμα των φυτών. Σε περιόδους λιψυμυδρίας το σύστημα αυτό συμπληρώνεται με καθαρό νερό που προέρχεται από το δίκτυο ύδρευσης της πόλης.

Εσωτερικά το σπίτι του μέλλοντος περιέχει πολλές οθόνες αφής με πολυχρηστική λειτουργία, όπως επικοινωνία με το Διαδίκτυο, οθόνες βιντεοτηλεφώνων, οθόνες συστημάτων ελέγχου και διασκέδασης. Υπάρχει το έξυπνο ψυγείο το οποίο έχει τη δυνατότητα να μετρά το περιεχόμενο των τροφίμων, να ε-

λέγχει την ημερομηνία λήξης τους και να συνδέεται απευθείας με το Διαδίκτυο για να δίνει παραγγελίες αγοράς νέων τροφίμων ή και συνταγές μαγειρικής με τα υπάρχοντα υλικά. Υπάρχει η έξυπνη κουζίνα η οποία μαγειρεύει φαγητό σε χρόνο και με τρόπο που επιλέγονται τηλεματικά.

Η τουαλέτα μπορεί να αλλάζει σχήμα και μορφή ανάλογα με το χρήστη, να πραγματοποιεί απλές αναλύσεις και να στέλνει τα αποτελέσματά τους στον οικογενειακό γιατρό. Τέλος, το σπίτι καθαρίζεται από ρομπότ - καθαριστές που λειτουργούν αυτόνομα και επαναφορτίζουν τις μπαταρίες μόνα τους.

Το αποτέλεσμα της εργασίας μας ήταν η κατασκευή μιας μακέτας, αυτής της τριώροφης κατοικίας του μέλλοντος, που θα χρησιμοποιηθεί ως εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία του μαθήματος της Τεχνολογίας, καθώς και δύο συνοδευτικές αφίσες που περιγράφουν με απλό και σύντομο τρόπο τη λειτουργία των βασικών συστημάτων που αυτό θα περιέχει. Για τους μαθητές που συμμετείχαν στην παραγωγή αυτού του έργου, αποτέλεσε μεγάλο όφελος η ευαισθητοποίησή τους στη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η επαφή τους με νέες τεχνολογίες και τεχνικές, που αναμένεται να χρησιμοποιηθούν στο μέλλον. Όμως, λόγω έλλειψης χρόνου δεν μπορέσαμε να εμβαθύνουμε πολύ στις συνέπειες χρήσης αυτών των συστημάτων στον κατασκευαστικό τομέα, στην απασχόληση, στο περιβάλλον και στον άνθρωπο ειδικότερα. Η μελέτη αυτών των συνεπειών ελπίζουμε ότι θα αποτελέσει αντικείμενο έρευνας και προβληματισμού για την επόμενη σχολική χρονιά στο μάθημα της Τεχνολογίας, αλλά και σε θέματα των μαθημάτων Οικονομίας — Κοινωνιολογίας και Περιβαλλοντικής Αγωγής.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τους:

Εύα Γρίβα, Διευθύντρια του Λυκείου, για την ενθάρρυνσή της και την προσπάθειά της να βρει κορηγούς για το έργο μας.

Αδάμ Παραδεισιανό, Υποδιευθυντή του Λυκείου, για τη βοήθειά του, αλλά και την παρότρυνσή του να δημοσιεύσουμε το παρόν κείμενο στο περιοδικό Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Τους φιλόλογους της Α΄ τάξης Δημήτρη Λυμπεράκη και Μερσίνη Σαμαρά για τα θετικά σχόλια, τη διάχυση της δραστηριότητας μέσω του μαθητικού εντύπου του Λυκείου "Δύτες" και την υποστήριξή τους σχετικά με το σπίτι του μέλλοντος.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ενημέρωση

ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

Υλοποιήθηκε στη Λάρισα το πρόγραμμα Μαθητικό Δημοτικό Συμβούλιο για το Αστικό Περιβάλλον, το οποίο ήταν μια πρόταση του παραρτήματος Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. που έγινε πριν ένα χρόνο περίπου και την υιοθέτησαν η Δ/νση Β/θμιας Εκπ/σης και ο Δήμος Λαρισαίων.

Του Παπαγεωργίου Ιωάννη

τ. Πρόεδρος Παραρτήματος Κεντρικής & Δυτικής Θεσσαλίας Υπεύθυνος Π.Ε.

Για την υλοποίησή της είχε ληφθεί και σχετική απόφαση από το Δημοτικό Συμβούλιο με την παρουσία των φορέων της Εκπ/σης και της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Η πρόταση προέβλεπε αναλυτικά τις υποχρεώσεις και των τριών συνεργαζόμενων φορέων, με αποτέλεσμα όλοι οι εμπλεκόμενοι να δουλέψουν συστηματικά και χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, αφού ο καθένας γνώριζε πολύ καλά το ρόλο του. Το γραφείο Π.Ε. της Δ/νσης Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Λάρισας ανέλαβε να διαβιβάσει την πρόταση στα σχολεία της πόλης και να ενεργοποιήσει τους συντονιστές εκπ/κούς. Το ζητούμενο ήταν, κάτω από μια αδιάβλητη διαδικασία, να επιλεγούν μαθητές για να συμμετέχουν στο Μαθητικό Δημοτικό Συμβούλιο. Τα κριτήρια επιλογής ήταν γνωστά σε όλους τους συμμετέχοντες και έτσι δεν υπήρξε δυσπιστία. Επιδιώχθηκε η αντιπροσώπευση όλων των συμμετεχόντων σχολείων, καθώς και η συμμετοχή όλων των γεωγραφικών περιοχών της Λάρισας.

Στο πρόγραμμα δήλωσαν συμμετοχή εκατό πενήντα (150) περίπου μαθητές από 18 σχολεία της πόλης, οι οποίοι διανέμθηκαν σε δοκίμιο με θέμα: «**Ενδιαφέροναι για την πόλη που ζω**, παρατηρώ, προβληματίζομαι, προτείνω». Τα δοκίμια γράφτηκαν σε τετράδια που εκτύπωσε ο Δήμος Λαρισαίων και ακολουθήθηκε η διαδικασία των Γενικών Εξετάσεων.

Αφού αξιολογήθηκαν με βάση την παρατηρητικότητα, τις προτάσεις, την τεκμηρίωση και την καινοτομία, επιλέχθηκαν 37 μαθητές, ισάριθμοι με τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου, οι οποίοι αποτέλεσαν τα μέλη του Μαθητικού Δημοτικού Συμβουλίου.

Η συνεδρίαση του Μαθητικού Συμβουλίου έγινε παρουσία των αιρετών Δημοτικών Συμβούλων και του Δημάρχου στις **20-6-2007, ημέρα Τετάρτη και ώρα 19:00, στην αίθουσα του Δημοτικού Συμβουλίου**. Οι μαθητές εξέφρασαν τις δικές τους απόψεις, τις ανησυχίες για την πόλη τους, υπέβαλαν ερωτήσεις και έκαναν τις δικές τους προτάσεις.

Προηγουμένως όλο το πρωινό της ίδιας ημέρας οι 37 μαθητές βρέθηκαν στην αίθουσα τελετών της ΔΕΥΑΛ και αφού ενημερώθηκαν για τα διαδικαστικά από μεικτή επιτροπή, που συγκροτήθηκε από τους συνεργαζόμενους φορείς (Δ/νση Β/θμιας, Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., Δήμο Λαρισαίων), γνώρισαν τα διοικητικά και πολιτικά στελέχη του Δήμου τα οποία τους ενημέρωσαν για το έργο που επιτελεί η υπηρεσία που εποπτεύουν. Οι μαθητές έκαναν τις ερωτήσεις τους και πήραν τις ανάλογες απαντήσεις. Στη συνέχεια συνεδρίασαν μόνοι τους κατά ομάδες και διατύπωσαν προτάσεις οι οποίες ανακοινώθηκαν αμέσως μετά στη Γενική Συνέλευση τους, την οποία διέυθυνε προεδρείο που μόνοι τους επέλεξαν. Από την Γενική Συνέλευση προέκυψαν οι τελικές προτάσεις για την απογευματινή συνεδρίαση του Μαθητικού Δημοτικού Συμβουλίου και επιλέχθηκαν 8 εισηγητές. Στη συνεδρίαση αυτή εκτός των εισηγητών δόθηκε χρόνος 2 λεπτών σε όλους

τους μαθητές για να εκφράσουν τη δικιά τους άποψη. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι διαδικασίες του πρωινού προγράμματος έγιναν χωρίς την παρουσία εκπ/κών και οι μαθητές απέδειξαν περίτρανα, πως, όταν θέλουν, μπορούν να συζητούν μόνοι τους, να συμμετέχουν, να συναποφασίζουν.

Η Συνεδρίαση μεταδόθηκε σε ζωντανή σύνδεση από τοπικά κανάλια.

Πιστεύουμε, ότι αποτέλεσε ένα μεγάλο μαθητικό γεγονός για την πόλη μας, το οποίο στη συνέχεια αγκαλιάστηκε από τη νεολαία μας, όπως άλλωστε έγινε και με την Βουλή των Εφήβων. Καταδείχθηκαν έτσι οι ανησυχίες και οι ευαισθησίες των νέων για το περιβάλλον στο οποίο ζουν. Περιληπτικά το πρόγραμμα της ημέρας ήταν το ακόλουθο:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΡΩΙ ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΕΛΕΤΩΝ ΤΗΣ ΔΕΥΑΛ

8:30 π.μ. Ενημέρωση μαθητών από την επιτροπή

9:15 π.μ. Γνωριμία μαθητών με τα Διοικητικά και Πολιτικά στελέχη του Δήμου

10:30π.μ. Συνεδρίαση μαθητικών ομάδων.

11:30π.μ. Γενική Συνέλευση μαθητών. Διατύπωση προτάσεων.

13:30μ.μ. Λήξη

ΑΠΟΓΕΥΜΑ ΑΙΘΟΥΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

19:00μ.μ. Συνεδρίαση Μαθητικού Δημοτικού Συμβουλίου από κοινού με το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Λαρισαίων. Ερωτήσεις – Προτάσεις, απαντήσεις.

21:30μ.μ. Λήξη συνεδρίασης

Αξίζει να σημειωθούν μερικές από τις διαπιστώσεις της μεικτής επιτροπής, η οποία στήριξε το πρόγραμμα και έκανε αξιολόγηση των γραπτών δοκιμίων.

1. Επικράτησε μεγάλος ενθουσιασμός στα μέλη της επιτροπής από τη διαπίστωση, ότι οι στόχοι του προγράμματος επιτεύχθηκαν σε μεγάλο βαθμό.
2. Οι μαθητές εξέφρασαν την έντονη αγάπη προς την πόλη τους και πρότειναν βελτιωτικές πρακτικές.
3. Πάρα πολλοί από τους μαθητές εξέφρασαν την επιθυμία τους για μεγαλύτερη μέριμνα του Δήμου για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.
4. Υπήρξε έντονος προβληματισμός για το κυκλοφοριακό και την κατασπατάληση του χρόνου που προκύπτει από τις καθυστερήσεις.
5. Υπήρξε απαίτηση για καλύτερα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.
6. Τα παιδιά σε πολύ μεγάλο βαθμό εξέφρασαν την ανησυχία τους για το εάν οι προτάσεις τους θα ληφθούν υπόψη ή όχι. Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι η πρόταση ήταν ιδέα της συναδέλφου, μέλους της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., κας Βλαχοστεργίου Ευαγγελίας, την οποία η διοικούσα επιτροπή του παραρτήματος την αγκαίωσε, την επεξεργάστηκε και μετά την «ωρίμανσή της» την υπέβαλε στο Δήμο Λαρισαίων και στη Δ/νση Β/θμιας Εκπ/σης, οι οποίοι και την αποδέχθηκαν.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ

Το ΚΠΕΔ στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του, υλοποίησε Πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την Επαγγελματική Κατάρτιση "Leonardo da Vinci" 2006 με θέμα : «**Εναλλακτικές Πηγές Ενέργειας στην Πορτογαλία**» σε συνεργασία με την **Σχολή** εκπ/σης εκπ/κών της **Σίντρα** και τον μη Κυβερνητικό περιβαλλοντικό οργανισμό **SETA** από 10-4-07 έως 16-4-2007 στην Σίντρα, Λισαβόνα και

Πόρτο. Τον συντονισμό και τη διαχείριση του σχεδίου ανέλαβε ο Υπεύθυνος Ν. Ηλιάδης και η Αναπλ. Υπευθ. Άννα Σαββοπούλου. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα εκπαιδεύτηκαν δεκατέσσερις (14) δικαιούχοι, υπεύθυνοι για το σχεδιασμό και τη διαχείριση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπ/σης και κατάρτισης. Εκπ/κοί — στελέχη εκπ/σης που ασχολούνται με την Περιβαλλοντική εκπ/ση.

Στόχοι του σχεδίου

1. Βελτίωση των δεξιοτήτων, γνώσεων και ικανοτήτων των συμμετεχόντων ατόμων με την απόκτηση νέας τεχνογνωσίας και εμπειριών με σκοπό να τις μεταφέρουν στο ελληνικό σχολικό περιβάλλον.
2. Η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε τεχνικές και τρόπους εκπ/σης όχι μόνο περιβαλλοντικής αλλά και σε ευρύτερους τρόπους διαχείρισης του Περιβάλλοντος καθώς και εναλλακτικών πηγών ενέργειας.
3. Συλλογή και ανταλλαγή εκπ/κού υλικού για τη βελτίωση των προγραμμάτων που υλοποιούνται στα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπ/σης και τα σχολεία.
4. Η προώθηση και ανάπτυξη δεσμών συνεργασίας μεταξύ φορέων και συναδέλφων του Οργανισμού εκπαίδευσης της **Σίντρα** στην Πορτογαλία, ενός φημισμένου φορέα επιμόρφωσης καθώς και του μη Κυβερνητικού Περιβαλλοντικού Οργανισμού **SETA** και των Ελλήνων εκπ/κών — στελεχών της εκπ/σης, (συνεργασία εκπ/κών φορέων-οργανισμών διαχείρισης περιβάλλοντος για το κοινό όφελος.)

Αποτελέσματα: Κατά κοινή ομολογία και μετά την αξιολόγηση στο τέλος της κατάρτισης όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι ωφελήθηκαν πολύ και ότι θα τους βοηθήσει για τον ορθότερο σχεδιασμό προγραμμάτων με σκοπό την επαγγελματική εξειδίκευση των εκπ/κών, ώστε να είναι σε θέση να προετοιμάζουν τους νέους για να αλλάξουν στάση ζωής και συμπεριφορές, προκειμένου να αναλάβουν δράση ενάντια στις περιβαλλοντικές απειλές. Οι δε εκπ/κοί να προετοιμαστούν για να προχωρήσουν στην ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ της επόμενης δεκαετίας, στα πλαίσια της κοινής εκπ/κής πολιτικής για τη διάδοση της καινοτομίας και την προώθηση των τεχνικών, την απόκτηση γνώσεων και πρακτικών δεξιοτήτων, τη μεταφορά τεχνογνωσίας σε θεματικές ενότητες, που αφορούν τη διαχείριση των εναλλακτικών πηγών ενέργειας και του περιβάλλοντος. Η υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων συμβάλλει στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής διάστασης, όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση και την περιβαλλοντική εκπαίδευση με την ταυτόχρονη δημιουργία ανάλογων δομών στην εθνική εκπαίδευση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Στο Μαράσειο Διδασκαλείο την Κυριακή 13 Μαΐου 2007 και εν μέσω του πρώτου καύσωνα του φετινού καλοκαιριού, έγινε η εκλογοαπολογιστική συνέλευση του παραρτήματος Αττικής της ΠΕΕΚΠΕ. Η σύνθεση της νέας **Διοικούσας Επιτροπής** που προέκυψε από τις εκλογές έχει ως εξής:

Πρόεδρος: Γιώργος Φαραγγιτάκης (Υπεύθυνος ΚΠΕ)

Γενικός Γραμματέας: Παναγιώτης Τραγαζίκης (εκπαιδευτικός ΚΠΕ)

Ταμίας: Μάγδα Σπανού (Υπεύθυνη ΠΕ)

Α' Αντιπρόεδρος: Παναγιώτης Πήλιουρας (Δάσκαλος)

Β' Αντιπρόεδρος: Μαρία Κινικλή (καθηγήτρια Γυμνασίου)

Γ' Αντιπρόεδρος: Τάσος Βατρικάς (καθηγητής Γυμνασίου)

Τακτικά Μέλη: Κυριάκος Κυριακίδης, Γεωργία Τζανετουλάκου (καθηγήτρια Γυμνασίου)

Αναπληρωματικά Μέλη: Δημήτρης Καζάνης (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Απόστολος Παπασπύρου (καθηγητής Λυκείου), Αγγελική Αγραφιώτου (Διευθύντρια Γυμνασίου)

Για την Εξελεγκτική Επιτροπή:

Πρόεδρος: Δήμητρα Φλώρου (Υπεύθυνη ΠΕ)

Μέλη: Κυριακούλα Πολυμένη (Υποδιευθύντρια Γυμνασίου), Μαρία Δημητροπούλου (καθηγήτρια Γυμνασίου).

Το Παράρτημα Αττικής καλύπτει όλη τη Διοικητική Περιφέρεια Αττικής (Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής) και είναι το μεγαλύτερο από πλευράς αριθμού μελών όλης της χώρας. Αναπτύσσει πλούσια δράση τόσο για την υποστήριξη και τη συνοχή των μελών του, όσο και σε συνεργασία με φορείς και τοπικές κοινωνίες για την καλλιέργεια και τη δημιουργία εκείνου του αξιακού υποβάθρου που θα βοηθήσει ώστε να υπάρξουν θετικές στάσεις και συμμετοχικές συμπεριφορές στην κατεύθυνση της προστασίας της οικολογικής ισορροπίας, της ποιότητας της ζωής και της βιωσιμότητας της ανάπτυξης.

Όσοι θέλουν περισσότερες πληροφορίες για τις δράσεις του Παραρτήματος μπορούν να επικοινωνούν στα τηλέφωνα: 9959250, 9959251, 6939630478, 6979105829, 6937659775.

Η δε πληρωμή των συνδρομών των μελών, γίνεται είτε στην ταμία:

Μάγδα Σπανού τηλ. 6972000854, είτε με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση: ΣΚΟΥΡΑ ΜΑΓΔΑ, ΝΕΩΡΕΙΩΝ 75, ΤΚ 185 34.

1ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο

«Η Ανώτατη Εκπαίδευση και η Πρόκληση της Αειφορίας: Προβλήματα, Υποσχέσεις και Καλή Πρακτική»

Της Λουκίας Λιθοξοΐδου

Στις 5-7 Οκτωβρίου του 2007 έλαβε χώρα το 1ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο με θέμα «Η Ανώτατη Εκπαίδευση και η Πρόκληση της Αειφορίας: Προβλήματα, Υποσχέσεις και Καλή Πρακτική» στην Ορεσιτιάδα και το Σουφλί του Έβρου. Το συνέδριο οργανώθηκε από το Τμήμα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Σουφλίου και το International Journal of Sustainability in Higher Education. Πρόεδρος του συνεδρίου ήταν ο Δρ Ευάγγελος Μανωλάς και αντιπρόεδρος ο Καθηγητής Walter Leal Filho από τη Γερμανία.

Ο βασικός πυρήνας του συνεδρίου στηρίχτηκε στο γεγονός ότι τα πανεπιστήμια όλο και περισσότερο παίζουν ηγετικό ρόλο στη διδασκαλία και την προώθηση των αρχών της αειφορικής ανάπτυξης. Παγκοσμίως ο αριθμός των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, που αναλαμβάνουν έρευνα για να εκτιμήσουν τη αειφορικότητά τους εξετάζοντας κριτικά την περιβαλλοντική τους απόδοση και που προσπαθούν να ελέγξουν την επίδραση των δραστηριοτήτων και των υπηρεσιών τους και να ενσταλάξουν τη διάσταση της αειφορίας ως μέρος των εκπαιδευτικών και ερευνητικών τους προγραμμάτων διαρκώς αυξάνεται. Στο πλαίσιο των εργασιών που λαμβάνουν χώρα σήμερα είναι σημαντικό να κάνουμε ένα βήμα πίσω και να δούμε κριτικά τις προκλήσεις που έχουμε μπροστά μας, τα προβλήματα που διαφαίνονται και τις υποσχόμενες προοπτικές που μπορεί να υπάρξουν.

Επιδίωξη του συνεδρίου ήταν να φέρει σε επαφή ένα διεθνές και διεπιστημονικό ακροατήριο, και πιο συγκεκριμένα δασκάλους, ερευνητές και κυβερνητικούς αντιπροσώπους, το αντικείμενο των οποίων σχετίζεται με ζητήματα αειφορικότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Στους σκοπούς του συνεδρίου περιλαμβάνεται:

- Η συζήτηση των τελευταίων τάσεων για την αειφορία στην ανώτατη εκπαίδευση, δίνοντας έμφαση στα προβλήματα που συναντώνται και στους τρόπους που προτείνονται για την αντιμετώπισή τους.
- Η ανάλυση των σύγχρονων και των μελλοντικών προκλήσεων καθώς και η ανάδειξη των καλών πρακτικών.
- Η παρουσίαση σχεδίων εργασίας, προγραμμάτων και άλλων πρακτικών πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της αειφορικότητας στα ιδρύματα της ανώτατης εκπαί-

δευσης.

Οι θεματικές ενότητες που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια του συνεδρίου είναι οι εξής:

- Διδακτικές μέθοδοι και τεχνικές και η αποτελεσματικότητά τους στην εκπαίδευση για την αειφορία στην τριτοβάθμια βαθμίδα.
  - Η αποτελεσματικότητα της τρέχουσας ύλης για την αειφορία στην προετοιμασία των αποφοίτων για την επαγγελματική και προσωπική τους ζωή.
  - Μοντέλα και μελέτες περίπτωσης που αναπτύχθηκαν για την εκπαίδευση για τη αειφορία μέσα από τα διάφορα διδακτικά αντικείμενα.
  - Η ανάπτυξη και η εκτίμηση διαθεματικών ή υπερθεματικών διδακτικών προγραμμάτων που συνδέονται με ήδη υπάρχοντα προγράμματα.
  - Η καλύτερη δυνατή σύνδεση της τάξης με την πρακτική της αειφορίας εκτός τάξης, στον αληθινό κόσμο.
  - Η αναδιοργάνωση των κύριων μαθημάτων ώστε να διαχέουν αποτελεσματικά το περιεχόμενο της αειφορίας.
  - Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις αποτελεσματικές στη δημιουργία στάσεων, αξιών και συμπεριφορών συνεπών προς τις αρχές της αειφορίας.
  - Διδασκαλία και μάθηση εστιασμένη σε προβλήματα και προσανατολισμένη σε δράση σε αντίθεση προς προσεγγίσεις συγκεκριμένου περιεχομένου.
  - Ο τρόπος που οι ιδέες και οι προοπτικές των εκπαιδευτών επιδρούν στις τάξεις τους.
  - Τρόποι γεφύρωσης του κενού ανάμεσα στην τυπική και άτυπη εκπαίδευση για την αειφορική ανάπτυξη.
  - Στρατηγικές για τη διοχέτευση των ζητημάτων της αειφορίας στα βασικά ακαδημαϊκά μαθήματα.
  - Εμπόδια / ευκαιρίες για την ενσωμάτωση της αειφορίας στο αναλυτικό πρόγραμμα.
  - Τρόποι οργάνωσης δια βίου μαθησιακών διαδικασιών για την αειφορική ανάπτυξη.
- Η τριήμερη συνάντηση περιελάμβανε παρουσιάσεις από 12 διαφορετικές χώρες: Αγγλία, Αυστραλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ολλανδία, Πολωνία και Ρωσία.
- Τα συμπεράσματα του συνεδρίου θα διοχετευθούν στις εργασίες των Ηνωμένων Εθνών για τη Δεκαετία της Εκπαίδευσης για την Αειφορική Ανάπτυξη (UN Decade of Education for Sustainable Development).
- Οι εργασίες που ανακοινώθηκαν στην αγγλική γλώσσα κυκλοφορούν ήδη σε ηλεκτρονική μορφή, ενώ η έντυπη μορφή τους θα είναι έτοιμη στο τέλος του Νοεμβρίου του 2007 από το τυπογραφείο του Πανεπιστημίου της Κρήτης. Το βιβλίο που θα εκδοθεί θα έχει τον τίτλο *Higher Education and the Challenge of Sustainability: Problems, Promises and Good Practice* (ISBN: 978-960-89345-5-9). Επιμελητές της έκδοσης είναι οι Walter Leal Filho, Ευάγγελος Ι. Μανωλάς, Μαρία Ν. Σωτηράκου και Γεώργιος Α. Μπουτάκης. Όσοι ενδιαφέρονται μπορούν να το αναζητήσουν σε διάφορες βιβλιοθήκες, καθώς και στην ιστοσελίδα του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Σουφλίου: www.kpesoufliou.gr

• Με ποια κριτήρια και πως επιλέγεται το θέμα που θα ασχοληθείτε με την περιβαλλοντική σας Ομάδα ή με την τάξη σας;

Φροντίζω το θέμα να εντάσσεται στην περιβαλλοντική θεματολογία, να είναι συμβατό με το Δ.Ε.Π.Π.Σ., να είναι κατάλληλο για την ηλικία των παιδιών, να συνδέεται με τις εμπειρίες και την καθημερινότητα τους και να ελκύει το ενδιαφέρον τους. Θεωρώ ότι τα δύο τελευταία κριτήρια παίζουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία μίας θετικής προδιάθεσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας να ασχολούνται με περιβαλλοντικά θέματα.

• Ποιες μεθοδολογικές προσεγγίσεις και πρακτικές συνήθως υιοθετείτε στην επεξεργασία του θέματος σας;

Η βασική μου προσέγγιση είναι το σχέδιο εργασίας ή αλλιώς το project. Επιπλέον ενσωματώνω διάφορες τεχνικές της Εκπαίδευσης Αξιών, όπως είναι η επεξεργασία ηθικών διλημάτων με περιβαλλοντικό περιεχόμενο που στοχεύουν στη δημιουργία κατάστασης προβληματισμού και σε διαδικασία λήψης απόφασης. Εξίσου σημαντική, αν όχι περισσότερο, θεωρώ την εφαρμογή δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη της ενουαισθησης. Οι συναισθηματικές προσεγγίσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές στην προσχολική ηλικία για την εκδήλωση φροντίδας προς τα άλλα όντα και τη θεμελίωση και σταθεροποίηση των φιλοπεριβαλλοντικών αξιών.

• Θεωρείται ότι η Π.Ε είναι μια εκπαιδευτική καινοτομία;

Πιστεύω ότι η Π.Ε. στο ξεκίνημά της ήταν σίγουρα μια εκπαιδευτική καινοτομία, η οποία μετά από πολλά χρόνια κατάφερε να δημιουργήσει ένα δελεαστικό προφίλ και να αποτελέσει παράδειγμα μίμησης για άλλες καινοτόμες δράσεις. Εντούτοις ακόμη και σήμερα διατηρεί τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της χάρη στο στοιχείο της περιβαλλοντικής δράσης, που δε συναντάται σε άλλου τύπου προγράμματα.

• Η εμπλοκή σας με την Π.Ε, έχει επηρεάσει την εκπαιδευτική σας πρακτική;

Αναμφισβήτητα η εμπλοκή μου με την Π.Ε. έχει δια-

μορφώσει την εκπαιδευτική μου ταυτότητα. Θα τολμούσα να πω ότι έγινα εκπαιδευτικός μέσω της Π.Ε.

• Σε τι νομίζετε ότι εξυπηρετεί η παρουσίαση των προγραμμάτων Π.Ε στο σχολείο;

Η παρουσίαση των προγραμμάτων Π.Ε. στο σχολείο θεωρώ ότι εξυπηρετεί τρεις σκοπούς: α. επιδιώκει να ενημερώσει και να επηρεάσει την ευρύτερη κοινότητα ως προς το συγκεκριμένο κάθε φορά περιβαλλοντικό ζήτημα, β. ενδυναμώνει τους μαθητές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα μέσω της ενίσχυσης του εσωτερικού τους κέντρου ελέγχου, και γ. δημιουργεί την αίσθηση μίας ζωντανής εκπαιδευτικής κοινότητας που αυτομορφώνεται.

• Στην επεξεργασία ενός προγράμματος Π.Ε, δίνετε μεγαλύτερο βάρος στους γνωστικούς στόχους του προγράμματος ή στους παιδαγωγικούς στόχους; (συνεργασία, παρατήρηση, κριτική σκέψη, κλπ)

Προσπαθώ να ισορροπώ ανάμεσα στους δύο τύπους στόχων καθώς η ταυτότητα της Π.Ε. ορίζεται από το συνδυασμό τους. Από τη μία η προσήλωση σε γνωστικούς στόχους αποστερεί από την Π.Ε. τον «επαναστατικό» χαρακτήρα της, ενώ από την άλλη, η έμφαση στους παιδαγωγικούς στόχους μπορεί να παραπέμψει σε οποιαδήποτε καινοτόμο δράση, μειώνοντας τη σπουδαιότητα της περιβαλλοντικής θεματολογίας.

“Που πατάει και που πηγαίνει η ΠΕ;”

Συζητάμε με την εκπαιδευτικό της προσχολικής εκπαίδευσης, Λουκία Λιθοξοΐδου

Η Λουκία Λιθοξοΐδου είναι Νηπιαγωγός στο 24ο Νηπιαγωγείο Θεσσαλονίκης και ασχολείται εδώ και δεκατρία χρόνια με την Π.Ε. Είναι διδάκτορας του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΤΕΠΑΕ) της Παιδαγωγικής Σχολής του ΑΠΘ.

Κ.Π.Ε

Ανατολικού Ολύμπου

Κ.Π.Ε. ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Ο τόπος και η εγκατάσταση

Το ΚΠΕ Ανατολικού Ολύμπου έχει έδρα τον Παλιό Παντελεήμονα, παραδοσιακό οικισμό στον Κάτω Όλυμπο (ορεινός όγκος στα όρια Πιερίας και Θεσσαλίας, διακριτός από τον κυρίως Όλυμπο). Η εγκατάσταση του ΚΠΕ, ένα διώροφο κτίριο 450 τ.μ. σε μια πλαγιά βόρεια του οικισμού, με πανοραμική θέα προς την πεδιάδα της Πιερίας και το θερμαϊκό κόλπο, είναι νεότευκτη, με

αρχιτεκτονική εναρμονισμένη με τον παραδοσιακό οικισμό. Διαθέτει αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, δύο αίθουσες εργασίας, βιβλιοθήκη και εργαστήριο πληροφορικής, εξοπλισμένο εργαστήριο Χημείας και Βιολογίας, γραφεία και άλλους απαραίτητους χώρους. Στην ανατολική αυλή της εγκατάστασης που έχει σχετικά μεγάλη κλίση, έχει δημιουργηθεί με φυσικά υλικά (ξύλο και πέτρα) ένα υπαίθριο αμφιθέατρο ογδόντα περίπου θέσεων, ενώ ο υπόλοιπος χώρος διαμορφώθηκε ως βοτανικός κήπος.

Το ιστορικό της ίδρυσης

Σύμφωνα με μαρτυρίες, ο χώρος ανένερσης του κτιρίου του ΚΠΕ χρησιμοποιούνταν τη δεκαετία του '30 ως «σχολικός κήπος» για τις ανάγκες του Δημοτικού Σχολείου του Αγ. Παντελεήμονα που ήταν μια ζωγντανή ακμάζουσα κοινότητα πριν εγκαταλειφθεί από τους κατοίκους του το 1964. Η πληροφορία αυτή γέννησε την ιδέα να ανεγερθεί ένα «σχολείο περιβάλλοντος και παρα-

δοσιακών τεχνών» με στόχο να χρησιμοποιείται κυρίως από πανεπιστημιακά ιδρύματα. Το κτίριο άρχισε να κτίζεται το 1994 από την τότε κοινότητα του Νέου Παντελεήμονα, με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα ορεινής ανάπτυξης Leader. Το έτος 2000 χρηματοδότηση εξαντλήθηκε χωρίς η εγκατάσταση να ολοκληρωθεί. Το αρχικό σχέδιο δε μπορούσε να πραγματοποιηθεί και το κτίριο παρέμεινε ανεκμετάλλευτο.

Το 2002, μετά από σχετική προκήρυξη του Υπουργείου Παιδείας, έγινε πρόταση να χρησιμοποιηθεί, μαζί με άλλες υποδομές, για τη λειτουργία ΚΠΕ στον Π. Παντελεήμονα. Για τη διαμόρφωση της πρότασης συνεργάστηκαν η εταιρία ΠΙΕΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ, ο Δήμος Ανατολικού Ολύμπου και οι εκπαιδευτικοί Ι. Οργανόπουλος (Υπεύθυνος Π.Ε. Α/θμιας Εκπ/σης) και Γ. Περδίκη (Β/θμια Εκπ/ση). Η πρόταση εγκρίθηκε από το ΥΠΕΠΘ και η σχετική σύμβαση με το Δήμο Ανατολικού Ολύμπου, υπογράφηκε το Σεπτέμβριο του 2003. Για να λειτουργήσει όμως το ΚΠΕ, έπρεπε να ολοκληρωθεί η κτιριακή υποδομή, να προσαρμοστεί στη νέα χρήση, να διαμορφωθεί ο περιβάλλων χώρος και να γίνουν οι προμήθειες του εξοπλισμού. Για την εκτέλεση των έργων αυτών, ο Δήμος Αν. Ολύμπου έλαβε συμπληρωματική χρηματοδότηση από το πρόγραμμα Leader+. Η μελέτη των προσαρμογών έγινε από τον αρχιτέκτονα Δημ. Τεντοκάλη μετά από συνεργασία και ανταλλαγή ιδεών με τον εκπαιδευτικό Γ. Περδίκη. Από τη συνεργασία αυτή προέκυψαν και οι προτάσεις της κατασκευής του αμφιθεάτρου και του βοτανικού κήπου.

Οι εκπαιδευτικοί

Η καθυστέρηση στην ολοκλήρωση των υποδομών και των τεχνικών έργων προκάλεσαν την απροθυμία των εκπαιδευτικών να υπηρετήσουν στο νέο ΚΠΕ. Έτσι η πρώτη παιδαγωγική ομάδα του ΚΠΕ συγκροτήθηκε μόλις το 2005. Αρχικά ανέλαβε υπηρεσία, τον Ιανουάριο του 2005, ο Υπεύθυνος του ΚΠΕ Αθαν. Πολύζος, βιολόγος. Για αρκετούς μήνες ο Υπεύθυνος του ΚΠΕ φιλοξενούνταν στο Γραφείο του Υπεύθυνου Π.Ε. Β/θμιας Εκπ/σης, στην Κατερίνη. Το Νοέμβριο του 2005 συμπληρώθηκε η παιδαγωγική ομάδα με τη Νίκη Τσιμούρα, μαθηματικό (αναπλ. Υπεύθυνη), τη φιλόλογο Μαρία Στάθη και τους δασκάλους Μιχάλη Καρυδιά και Σωτήρη Δαφνίδη.

Η πρώτη παιδαγωγική ομάδα εκπόνησε το τεχνικό δελτίο του ΚΠΕ, παρέλαβε και εγκατέστησε τον εξοπλισμό και εκπόνησε τα δύο πρώτα προγράμματα, τα οποία άρχισε να εφαρμόζει πιλοτικά σε μαθητικές ομάδες σχολείων του Ν. Πιερίας. Πραγματοποίησε επίσης ένα τριήμερο εισαγωγικό σεμινάριο εκπαιδευτικών.

Κ.Π.Ε

Ανατολικού Ολύμπου

Το σχολικό έτος 2006-07 ανέλαβε νέα παιδαγωγική ομάδα με Υπεύθυνο το δάσκαλο Μιχάλη Καρυδιά, αν. Υπεύθυνο το Δημ. Κορομηλά, νομικό, και μέλη τη Μαρία Στάθη και την Ευγενία Παπαγεωργίου, καθ. Αγγλικών. Τη χρονιά αυτή το ΚΠΕ ανέπτυξε πλήρη δράση με επισκέψεις ομάδων για μονοήμερα και πολυήμερα προγράμματα και υλοποίηση τεσσάρων επιμορφωτικών σεμιναρίων για εκπαιδευτικούς των νομών εμβέλειας.

Με την έναρξη του σχ. έτους 2007-08 η παιδαγωγική ομάδα ενισχύθηκε με δύο νέα μέλη, τη φιλόλογο Αναστασία Γεροφωκά και τη δασκάλα Ελίνα Βέργου.

Τα προγράμματα

Μέχρι και το σχ. έτος 2006-07 στο ΚΠΕ υλοποιούνται δύο μονοήμερα προγράμματα που προσαρμόζονται κατάλληλα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης:

1. «*Στα μονοπάτια του Ολύμπου*». Στοχεύει σε γνώσεις και στάσεις που αφορούν το δασικό οικοσύστημα του Κάτω Ολύμπου καθώς και την αειφορική διαχείριση των δασών και γενικά του περιβάλλοντος. Περιλαμβάνει περιήγηση στον οικισμό με συζήτηση για την αειφορική διαχείριση των παλαιότερων εποχών, παρουσιάσεις με power point και video στο ΚΠΕ, μετακίνηση στο πεδίο (δασικό μονοπάτι) με παιχνίδια και δραστηριότητες με φύλλα εργασίας, επιστροφή στο Κέντρο και δημιουργική έκφραση των μαθητών.

2. «*Πορεία στο χρόνο: Ιστορία και περιβάλλον στο Μεσαιωνικό Κάστρο του Πλαταμώνα*». Στοχεύει στη γνωριμία με το φυσικό, πολιτιστικό και ιστορικό περιβάλλον της περιοχής του Κάστρου. Το πρόγραμμα ξεκινάει με υποδοχή των μαθητών στο χώρο του Κάστρου, δραστηριότητες εμπιστοσύνης – κινητοποίησης, χωρισμό σε ομάδες, περιήγηση στο Κάστρο και συμπλήρωση φύλλων εργασίας. Στη συνέχεια μετακίνηση στον Π. Παντελεήμονα και στο ΚΠΕ όπου γίνεται παρουσίαση με εικόνες, συζήτηση και δημιουργική έκφραση των μαθητών.

Στο ΚΠΕ υλοποιείται επίσης διήμερο ή τριήμερο πρόγραμμα το οποίο αποτελεί συνδυασμό των δύο προηγούμενων, εμπλουτισμένο με περισσότερες δραστηριότητες.

Στο τρέχον σχολικό έτος 2007-08 θα υλοποιείται και ένα ακόμη πρόγραμμα με θέμα: «*Ο παραδοσιακός οικισμός του Π. Παντελεήμονα*» με

στόχους τη γνωριμία με στοιχεία του παραδοσιακού πολιτισμού και την ανάπτυξη στάσεων για βιώσιμο αστικό περιβάλλον. Περιλαμβάνει δραστηριότητες μέσα στον οικισμό και στο Κέντρο.

Σεμινάρια και άλλες δράσεις

Το ΚΠΕ υλοποίησε μέχρι τώρα έξι τριήμερα επιμορφωτικά σεμινάρια (δύο εισαγωγικά για την Π.Ε. και τέσσερα θεματικά) και αρκετές ημερίδες και συναντήσεις Υπευθύνων Ν. εμβέλειας, Διευθυντών σχολείων κλπ. Έχει καθιερωθεί τα σεμινάρια του ΚΠΕ Αν. Ολύμπου να συνδιοργανώνονται με τους Υπευθύνους Π.Ε. του Ν. Πιερίας, μια πρακτική που πιστεύουμε ότι οδήγησε σε καλύτερα αποτελέσματα.

Το ΚΠΕ συμμετέχει σε θεματικά δίκτυα άλλων Κέντρων, έχει δεχθεί ομάδες αλλοδαπών μαθητών στο πλαίσιο προγραμμάτων Comenius και έχει αναπτύξει πολλές συνεργασίες με άλλους φορείς (π.χ. Δήμος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας κ. ά.). Ακόμη, αποτέλεσε έναν πόλο πολιτισμού για την τοπική κοινωνία. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις ολοκληρώθηκε η κατασκευή του υπαίθριου αμφιθεάτρου (τον περασμένο Αύγουστο), χρησιμοποιήθηκε από τοπικό ερασιτεχνικό θίασο για μια θεατρική παράσταση που αποτέλεσε μοναδικό πολιτιστικό γεγονός στην περιοχή. Στους άμεσους στόχους του ΚΠΕ είναι να ολοκληρώσει το πρόγραμμα για τον οικισμό που υλοποιείται πιλοτικά και να αναπτύξει προγράμματα για το νηπιαγωγείο και για ειδικά σχολεία.

Κ. Π. Ε. ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Κ.Π.Ε. ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ
Π. Παντελεήμονας Πιερίας Τ.Κ. 600 65
Τηλ. : 2352022700
Fax : 2352022729
Email: kpe-anolympou@sch.gr
<http://dide.pie.sch.gr/krepie/>

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Καρυδιάς Μιχάλης, Δάσκαλος
Κορομηλάς Δημήτρης, Νομικός
Στάθη Μαρία, Φιλολόγος
Παπαγεωργίου Ευγενία, Καθ. Αγγλικών
Βέργου Ελίνα ΠΕ, Δασκάλα
Γεροφωκά Αναστασία, Φιλολόγος

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΠΕ ΑΝ. ΟΛΥΜΠΟΥ Σχ. Έτος 2007-2008

1. « Στα μονοπάτια του Ολύμπου». (μονοήμερο πρόγραμμα)
  2. « Πορεία στο χρόνο: Ιστορία και Περιβάλλον στο Μεσαιωνικό Κάστρο του Πλαταμώνα». (μονοήμερο πρόγραμμα)
  3. «Ο παραδοσιακός οικισμός του Π. Παντελεήμονα». (μονοήμερο πρόγραμμα)
  4. «Περιήγηση στη σκιά του Ολύμπου». (διήμερο ή τριήμερο πρόγραμμα, συνδυασμός των τριών προηγούμενων).
- Τα προγράμματα του ΚΠΕ Αν. Ολύμπου απευθύνονται σε μαθητές δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΔΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

Ανάπτυξη παντού. Ανάπτυξη για όλους.